

MLADOST NA VASI

TONE ŠIFER

POTOVANJE

Ni moglo biti drugače, Peter je končno moral pogledati po svetu... Toliko nevsakdanjih stvari se mu je zadnje čase primerilo, da je morala postati njegova igra na brvi resnica. Ob jugovi uri je Peter čakal na presledke med plohami, da sta se z bratom Blažem vlegla na trebuhe čez brv, pomočila stopala v vodo in sklonila glave skoro do valov. Ta potok za hišami, ki je bil ob lepem vremenu dolgočasen in je nemalokrat grozil, da bo usahnil, je bil v dežju hiter in včasih je poplaval vse travnike, kakor bi hotel biti reka. Fanta sta morala gledati nepremično podse, dokler se ni začela brv premikati in čutila sta, kakor bi brzela proti toku. Imela sta svoje postaje, da sta spremenila smer in mahnila iz Ljubljane, kjer sta se vselej prvič ustavljala, brez ovinkov skozi širno Indijo, na Avstralijo in na njene otoke! Takšno potovanje je bilo naporno, če nisi bral dosti knjig, da bi si poželel v tiste kraje. Petru branje še ni šlo gladko od rok. Tudi kri je silila v glavo, a premaknil se nisi niti za korak, saj je bil debeli ploh krepko zagozden med dve vrbi in verejo, ki je na drugi strani nosila držaj.

Mnogo več stvarnosti je prinesel v Petrovo življenje mož z lajno. Bil je doma nekje s Kalskega brda in je vsako leto romal na nekoliko božjih poti ter mimogrede obiskal svoje sorodnike v vasi. Kakor da ne more najti prave hiše, se je ustavljal po vasi in razkazoval svoje stvari. Že v veži je parkrat zavrtel lajno, da bi se družina zbrala. Šele v hiši je nato snel oprtnice in postavil veliko skrinjo na mizo; najprej se je prepričal, če dobro stoji, potem je odkril ves zgornji del muzike, da se je prikazala cela vrsta majhnih postav. Na sredi so stali trije pari plesalcev in si podali roke kakor resnični plesalci. V enem kotu sta stala mož in žena; videti je bilo, da se žena čudi, kajti roko je vzdignila nad glavo. Drugi kot je zavzemal mož, ki je mislil žagati drva. Na svetu tak je bil kot Janez Vrbek, ki je cepil po hišah drva in imel poleg sebe škaf vode, kamor je pomakal sekiro, da se ne bi snela s toporišča in ga ubila; smrti se je namreč hudo bal. Zanimivejši je bil goslač v tretjem kotu, ki je igral na bombardom. Četrty kot je bil poln ene same glave, glave hudobarja, ki je spominjal Petra na parklja o Miklavžu; glede parklja z deklami dolgo ni poravnal računov, kajti očitale so mu, da se je bolj bal kakor se je prej širokoustil...

»Najprej pobožno«, je dejal romar.

Zavrtel je ročaj in muzika je zaigrala »Za Bogom častimo Marijo najprej.« Nekoliko večjih deklic je poskušalo spremljati napev. Če pesmi niso od prej znale, so se morale naučiti, ko so moža spremljale skoro po vsej vasi in so brez povabila vstopale v sleherno hišo, kamor se je romar

namenil. Peter jih je kar sovražno gledal... Ko se je pesem končala, je romar še enkrat popravil muziko, pogledal, če kljuka trdno stoji in predjal nekak ključ v drugo luknjo. Kakor hitro je spet zavrtel, je planil iz muzike vesel ples; postavice so se začele vrteti in se priklanjati druga drugi, drvar je začel žagati, godec je godel na svoj bas; hudobar je migal z glavo in še posebej z jezikom, očmi in ušesi. Le žena in mož sta še mirovala. Romar je mrmraje godel napev in nenadoma zavpil:

»Baba, dedca nabij, pa koj, koj!«

Kakor bi zares razumela, je začela ženska v taktu udrihati po možu; romar je raztegnil usta, da so se mu videli črni, očikani zobje; menda se je nasmehnil... Otroci so strmeli v te postavice in si stokrat povedali, kar so videli.

Peter je čutil, da je nalahno odprl usta in položil jezik na spodnjo ustnico, kakor je imel navado, kadar se je čudil.

Mati se je tiho premaknila k Petru in mu položila roko na ramo: »No, Peter!« Peter se je zdrznil in zardel. Mati ga je hotela odvaditi, da se ne bi čudil z odprtimi ustmi, ker je menila, da so taki otroci zabiti, in Peter je dobro vedel, kako si mora prizadevati, da bi opustil to reč.

Ko je mož prenehal vrteti lajno, se je življenje takoj ustavilo. Nato je primaknil celo pripravo na rob mize, dvignil glavo in obšel z očmi vse, kar jih je bilo okrog njega. Oči so mu obstale pri materi: »Imam nekaj novega. Panoramo. Tuji kraji, Afrika, Amerika, Avstralija, Lurd... Za groš lahko gledajo!«

Mati se je obotavljala, mož pa se je sklonil, zaprl večje levo oko in začel pripovedovati: »Tukaj se vidi velikanska puščava Sahara, vidi se oaze, kjer rastejo palme, kamele se sprehajajo sem in tja, levi napadajo živali in ljudi... Žirafe, gazele in zebre se pasejo po redki travi...« Otroci so gledali mater. Peter ni razumel vseh teh nenavadnih besed, a njegove oči so pač najbolj prosile. Pripravljen je bil, da žrtvuje svoj groš iz hranilnika, če mati ne bo dala morda dvojčice za to imenitno stvar.

»Pa pogledajte,« je rekla. »Peter, pogledaj!« Sama ni hotela pogledati; njej je bilo dosti teh tujih krajev in vse tujine, ki ji je pred dvema letoma vzela moža in ga še ni vrnila, ker ga ni izpustila vojna.

Petru se ni bilo treba skoraj nič skloniti, ker je bil pri sedmih letih še tako majhen; z roko je zatisnil levo oko in pogledal skozi okroglo stekleno okence. Sprva je videl samo nedoločno rjavo barvo, pozneje je zagledal še drevesa, ki so morale biti palme, če naj bi verjel romarju. Šele čez nekaj časa je razločil čudne pisane barve in spoznal, da so to živali. Mož je zavrtel neki gumb in rekel: »Avstralija«. Kakor so se slike menjale, tako jih je razlagal. Očividno jih je znal opisati na pamet, ne da bi jih gledal. Komaj je razločil Lurd in Velehrad, ga je odrinil Blaž in Peter se mu je umaknil...

Ko je lajnar odšel in se je za njim potegnila iz hiše tudi vsa tropa otrok, da bi ga spremili do konca vasi, je Peter začel z bratom razpravljati o vsem, kar je videl. Tisti plesalci so bili čisto razumljiva zadeva. Blaž mu je povedal, da so zvezani z nekakim bobnom, ki ima zobčke in se vrti. Blaž je že videl nekega drugega lajnarja, kako je popravljaj lajno. — Ampak pokrajine... Peter ni hotel priznati, da ni čisto razločno videl vseh zeber, kengurujev, žiraf in drugih divjih živali, ki so bratu Blažu tako domače in gladko drsele z jezika. Blaž je bil tri leta starejši in Peter ga je neizmerno spoštoval, da se je časih še osramotil, če je pri sosedu ali sorodnikih razlagal kako modrost, ki mu jo je doma odkril. — Prav nič si ni mogel predstavljati, kako daleč so vsi tisti kraji, kjer žive tako neznane živali... Menda je prav med take zverine postavil tisti prevejani trgovec s čarobnimi svetilkami grad in ženo ubogega fanta, kakor je slišal Peter pripovedovati sosedovo dekle. In grad so obdajale tri dni hoda same divje živali, in tudi kače so bile vmes... S čarobno svetilko se take stvari pač lahko vidijo, Peter pa je doslej poznal izmed divjih živali samo medveda. O kačah se mu je nešteto krat sanjalo; mati je menila, da ima nekje sovražnike. V resnici pa je dobro videl samo belouško, ko je pri kopanju stopil nanjo. Že takrat je užil dovolj groze... Le kje naj bi bili vsi ti kraji! Blaž mu je rekel, da mogoče osem sto, gotovo pa tisoč kilometrov. Ta razdalja je bila slišati prav čedna, toda bolj in bolj je silil, naj mu Blaž pove v dnevih. K Sv. Balantinu so šli na božjo pot in so opravili v enem dnevu, tja in nazaj. »Ali bi v enem mesecu prišel v te kraje?« Blažu ni bilo jasno, kako je z vso zadevo, zato je rekel: »Menda niti v enem letu ne. Sicer pa je zdaj vojna in nikamor ne moreš!« Res, Peter ne more nikamor. Če bi hodil vse leto, bi se med tem vrnil oče z vojne. Tega trenutka pa nikakor ne sme zamuditi...

Človek pride v leta, ko bi hotel pogledati, kaj je za gorami, ali je za Grintavci morje ali konec sveta.

Petru je poživil neki razcapan fant, iz Loke nekje je moral biti, željo po prigodah in mu približal svet, katerega je nameraval odkriti, skoro tako blizu, da bi ga mogel doseči z roko.

Neko popoldne sta z Blažem ostala doma pri mlajših otrocih. Vse igre niso pomagale, da bi jim bila zvabila smeh na lica in pregnala cmeravost. Končno sta jima zavrela mleka in jih spravila spat, sama pa sta šla pred hišo in »počivala«. Ta beseda je bila zanju stara šele nekoliko dni. Razložila sta si jo tako, da se morata vleči znak pod jablano, za katero je Peter na tihem želel, da bi jo mogli prenesti v hišo in bi tudi pozimi rodila sladka, sočna jabolka. Nogo je bilo treba skrčiti in nanjo položiti drugo... Pri tem sta ugotavljala smer, v kateri so pluli oblaki čez nebo, kajti tudi strani neba niso bile nikaka stara reč, da bi jo mogla kar tako prezreti.

Po vasi je prišel slabo oblečen fant. Čez ramo je nosil navadno jutasto vrečo, klobuk na tri dežele mu je pretkano čepel na glavi, suknjiču je že

odrasel in tudi hlače bi bilo koristno zamenjati z boljšimi. Peter in Blaž sta se naveličala počivati in sta sedla. Fant ni nič rekel, kar prisedel je k njima in začel rezati jabolko, ki ga je potegnil iz žepa. Pri tem je bilo kaj videti! Najprej je prerezal jabolko pri muhi do polovice, ga obrnil in napravil pri peclju pravokotno zarezo na prejšnjo. Nato je zarezal čez sredino med presledki in dobil kar na hitro polovici, ki sta imeli ob navadnem krhlju še polovico na vsaki strani. Brata sta ostrmela nad tako umetnostjo. »To je po laško,« je rekel fant. »Prinesita kaj jabolk, vaju bom naučil!« Blaž je skočil po jabolka, Peter pa je kar tako, da bi se postavil, pljunil skozi zaprte zobe, po cigansko. Fant je poznal tudi to spretnost in ni hotel ostati za Petrom. Molče sta pljuvala, da jima je pohajala slina, dokler se Blaž ni vrnil... Nato jima je fant natančno razložil kako je treba po laško rezati jabolka. Ni jima pa povedal, čemu je laški način boljši od navadnega in Peter je po nekaj dnevih opustil to imenitnost... Najedli so se jabolk in fant je menil, da bi bilo dobro pojesti tudi malo kruha. Peter in Blaž sta se spogledala, kajti mati je bila prepričana, da bodo sami lačni, če bosta dajala beračem preveč kruha. Peter se je obotavljaše odpravil v hišo in prinesel vsem trem tanke kose kruha. Fant je bil očitno zadovoljen...

»Vidita, tale nož ima dvanajst različnih rezil,« je začel razkazovati nož, ki sta ga že prej pazljivo gledala. »Šest je ostrih, te so za palice, kruh, svinčnik in tako naprej. Potem se s tole pripravo odpirajo konzerve.« Stekel je okoli hiše in prinesel izza sosedovega poda prazno pločevinasto škatlo in s precejšnjim trudom zarezal v obod tri prste dolgo črto. »S to pa se čisti pipa. Jaz namreč kadim!« Pokazal jima je šilu podobno pripravo. »Tu so pa škarje.« Poskušal je odstriči niti, ki so mu visele s hlač, pa se mu ni posrečilo. »Skrhale so se,« je rekel, »ko sem tolikokrat strigel krpe in obvezoval fantom roke in noge. Ko se igramo na reki razbojnike, je večkrat kdo ranjen.«

»Kako pa gre ta stvar?« je vprašal Blaž.

»Krompir prosim po vasi,« je odvrnil tujec. »Če ga bom pri vaju dobil nekaj več, bom povedal, sicer pa moram naprej, da bo vreča zvečer vsaj napol polna; drugače me mati zmerja.«

»Pojdi po krompir!« je velel Blaž Petru, ki se mu ni mudilo, dokler nista oba odšla v klet in se vrnila s polnim peharjem. Razcapani fant je pokimal v znak, da mu je pehar krompirja čisto po volji.

»Vesta, kje je reka? In kje je Belajev valjčni mlin?« Blaže je živahno pritrdjeval z glavo, Petru ni bilo čisto jasno, vendar se ni dal kar tako. Tudi on je prikimal. »Tam nad mlinom je voda globoka gotovo deset metrov. Imamo dva čolna. V vsakega se spravi osem fantov. Skupaj odrinemo od brega, in skušamo se, kdo bo prej dosegel pečino sredi vode. Skala je višja kakor tole drevo (pokazal je na češpljo, ki jo je pred letom zgodnji sneg razkrehnil), in popolnoma gladka. No, tako čisto gladka ni! Že na vodi se

bijemo in skušamo nasprotnikom nagniti čoln, da bi zajel vodo. Tudi škropimo se in obmetavamo s kamenjem. Kdor je ranjen, povezne na glavo golito, s katero mečemo vodo iz čolna... Kakor hitro pridemo do pečine, skušamo drug drugemu odriniti čoln, da bi popadali vsi v vodo. Nato na vso moč plezamo po skali; kdor je zadnji na vrhu, mora prepeljati čolna na breg, da se mlinar ne jezi, sicer ju priklene na vereje in zbogom naša stvar... Seveda skačemo s skale v vodo. Jaz skačem na glavo in na noge, kakor hočeš... Samo trije gremo na dno po kamen. Sicer sem pa vedno poglavar enega čolna. Navadno zmaga moj čoln, ker izberem vselej samo močne fante. Vidva bi bila menda čisto dobra.«

Blaž je namignil Petru, ki je stekel skozi vrata in se spet vrnil s polnim peharjem. »Na, da se ne boš mudil po vasi. Malo ljudi je doma!« Fant se je široko nasmehnil in kratko ukazal: »Kar v vrečo vsujta!«

»Ko se naveličamo pretepanja in ležimo na skali ter se hudičevo zlačnimo, se vržemo v vodo in plavamo na breg. Da bi videla tisto naglico, s katero se oblačimo! Kdor je zadnji v hlačah, mora po poleno, ki ga vržem v največji vrtinec. Mislim, da bomo že nekoga ubili ali da bo utonil. Takrat bo slaven dan, ko bo šlo zares. Hudičevo, ampak učiteljica nas bo premlatila. Nič ne de, palico ji bomo razrezali.«

Petru je bilo pri srcu zelo neprijetno. Najprej zaradi krompirja, ki bi ga ne smel dajati tako obilno. Navadno je dajal beračem pet debelih ali osem drobnejših... In potem... Takle slovesen dan, ko bo kdo utonil... Smrti se je Peter pošteno bal.

»Če bosta vidva kaj mimo prišla,« je spet začel razcapanec, »se bosta kar nam pridružila. Jaz bom vajin poglavar, da vaju ne bodo od kraja preveč topli.«

Blaž se je nasmehnil kakor bi fanta čisto razumel: »Mislim, da ne bova tako kmalu. Peter je prehlajen in tudi plavati ne znava dobro. Peter sploh ne zna, jaz pa le po pasje.«

»To je druga stvar,« je prikimal fant pomilovalno. »Sicer bi vaju naučil, a mrz je že. Zdaj pa grem, saj bo noč, preden bom doma...«

Zavezal je vrečo, jo zadel na ramo in najprej nekoliko stekel, nato pa je počasi zavil okoli ogla in mahnil proti mestu, odkoder je bil doma.

Fanta sta šla v hišo. Vznemirjalo ju je, da je takle berač poglavar in vodi svojo vojsko. Samo približno sta vedela, kje so tisti kraji, o katerih je fant pripovedoval. Nekaj ju je vabilo, da bi se odpravila in pogledala reko in tekmo za pečino, ki se jima je zdela tako slavna. Vendar ju je toliko stvari zadrževalo doma, da je Blaž nehal govoriti o tem in kmalu na vse skupaj pozabil.

Peter je čutil, da bo moral nekam potovati, a pretepanja na vodi se prav gotovo ne bo udeležil. Saj je toliko drugih in imenitnejših stvari na svetu. Kdo ve, pod katerim hribom in pri kateri reki leži čudovita kmetija, ki nosi

smešno ime: pri Pomolzencu pod Šentjervasom. Ime je res navihano in zasmehljivo, kakor je bil rad zasmehljiv Dolnov hlapec Tomaž, ki je Petru to stvar razodel, toda tam premorejo toliko krav, da imajo vsak dan v letu novorojeno tele; ptiči, posebno liščki in čižki, so tam tako domači, da zobajo iz roke in jih ni treba imeti v kletkah. O žitu in krompirju pa ni da bi sploh govoril, tako raste. »Če je tam tako dobro«, je sklepal Peter pri sebi, »potem naj bo ime le smešno kolikor hoče. Vsekakor pa tam ni one stvari, ki jo imamo mi na pretek, namreč vojne...«

Čez nekaj dni je Peter občutil, da je življenje v domači hiši čisto tuje; v kratkem dnevu se je do dna izpremenilo. Saj ni bilo nič posebnega; toda, če je Peter šel pod streho, da bi odkril morda še neznano knjigo polno podob, če je šel v shrambo, da bi presipal v skrinjo žito in mimogrede sunil kako jabolko, povsod se je moral ozreti okrog sebe, če ga ne zasleduje nova pestunja. Da, nova pestunja! Mati je pred nekaj dnevi samo omenila, da bo k malim otrokom najela žensko, ki bo pazila nanje. Zdaj je prišla, sedela pri jedi meni nič tebi nič za mizo in po jedi pomila posodo. Bila je močna, rdečelična deklina, ki je Petra prve ure zgrabila pod pazduho in ga ušknila pod strop. Blaž se je hitro sprijaznil z njo. Petru pa ni šlo v račun, da bi spadal še med male otroke, kajti mati je naročila pestunji, naj zdaj pa zdaj pogleda tudi za Petrom, da ne bo kolovratil po krajih, kjer bi se utegnil zboti na staro žico ali urezati na kak kos rjaste pločevine, ki je ležala vsepovsod. Peter je tičal v veži za vrati in čakal, da bi prestrašil Blaža, ko je slišal materino naročilo pestunji. Res je nemalokrat skočil na take predmete, ki jih je omenjala mati in je le redko hodil po obeh podplatih, če je bil bos, toda zdaj, ko je hodil časih že sam s konjem na polje, je bilo to za njegovo sedemletno samozavest le preveč.

Pobeg malih dečkov se menda pričenja s tem, da zlezejo skozi okno...

Drugo popoldne (odkar je prišla pestunja, je minil šele dober dan) se je odpravil po svetu. Deklina je bila z otroki pred hišo; da bi ji ne dal prilike za pažnjo, se je zmuznil skozi vežno okno in krenil proti potoku.

Človek najde zmeraj dosti opravkov, da samotnemu ni preveč dolgčas. Peter je izza butar privlekel dolgo palico, potisnil konec v vodo in jo začel v polkrogu počasi sprejavati po površini, da je voda tekla čez palico v podobi svilene plavuti. Besedo svilen je na tak način nešteto doživljal, vsak dan je za trenutek povasoval pri potoku in delal s palico svileno plavut. To besedo, ki ga je s svojo mehko nekam dražila, mu je odkril Stanko Draškovec, čigar mati je bila šivilja.

Seveda ni svet tako enostaven kakor se dozdeva odraslim ljudem. Peter je vzel iz skrivališča pod visli celo vrsto čarovnij in jih spravil v žep. Poleg ploščatih kamenčkov, ki so bili predragoceni, da bi jih metal za žabice po vodi, je imel stekleno kroglico od steklenice za limonado in lepo število

barvastih stekel. Moral je paziti, da bi se na kak drobec ne urezal, zato je žep začepil z velikim robcem, kjer so bile narisane podobe in ob njih številke za loterijo. Ta robec je Peter nekolikokrat zatajil, ko so tovariši zahtevali, naj ga pokaže, da si bodo poiskali slike, ki so jih morda videli v sanjah, in bi kazale, katera številka bi jim prinesla srečo. Kajpada, stavil ni nihče, a branjevko, ki je hodila z loterijo po hišah, so vsi poznali. Robec in barvasta stekla so izpremenila Petrov žep v najbolj ranljivo mesto njegove dobre volje; pri pretepih, kjer so se šolarji obmetavali s kamni, se je bal edino za svoj žep, če so bila v njem stekla in robec.

Na srečo je segel z roko v žep in privlekel na dan zeleno steklo. Previdno se je ozrl po okolici, če je morda kaj sumljivega v bližini, kajti s tem kosom, ki je svet tako prijetno izpreminjal, je bilo zvezanih več stvari, med njimi tudi zapor, seveda, če bi dobili fanta, ki je razbil železniško kretnico in pobral z nje stekla za barvne znake. Peter se še v mislih ni dotaknil onega, ki je to storil in opremil večino šolarjev z zelenim steklom. Tudi ceno, ki jo je plačal za svoj kos, je pozabil, kakor hitro se mu je nehalo tožiti po kratkem rdečem svinčniku; materi je rekel, da ga je izgubil.

Rjavo steklo steklenice za pivo je bila poceni stvar; svet, ki ga je videl, je bil kar dolgočasen. Mnogo bolj zanimivo je bilo gledati skozi kos rumenorjave steklenice za zdravila. Vijoličasto in rdeče steklo sta bila v zvezi z zelenim... Največjo dragocenost pa je nedvomno predstavljal kos brušenega stekla, ki je obdajal vse stvari na svetu z rahlo mavrico. Peter je skozenj najdalje opazoval okolico in se do dobra sprehodil po svetu, ki si ga je ustvaril... Predstavljal si je, da se mu bo na tak način zasvetilo pred očmi, ko bo imel srečo, da bo odkril zlato krsto šibe božje Atila. Blaž mu je pravil kako je z njegovo krsto, da se ne ve v kateri reki so jo zakopali... Peter je videl kakor na dlani, da so jo čisto blizu njihove hiše. Tam je bil sredi travnika del stare struge potoka, res da le potoka, toda časih je bil najbrž reka. Nekajkrat je z motiko grebel po potoku in našel samo mastno, temno ilovico. Vsekakor ga je ta naloga še čakala in ker krste v tisoč in nekaj letih niso odkrili, se mu ni nič mudilo.

Po potoku je bilo nevarno bresti; nešteto čisto nezanimivih črepinj je ležalo na dnu. Peter je imel še pot pred seboj, zato se ni spustil v vodo, ki je bila mrzla in kjer bo po materinem mnenju gotovo dobil oskrumbe...

Razgrnil je nekaj jelševih vej, da se je mogel splaziti k vodi in sesti na vrbov štor, iz katerega so bujno poganjale mladike. Tudi na drugem bregu potoka je bil zid jelševih vej in tako se je skrtil vsakemu očesu. Prijetno mu je del duh po ribah, ki je prihajal od vode. Ko je natančno pogledal vrbe in jelše ob reki, listje, ki je odpadlo in se krivenčilo med koreninami, plavje, ki se je pri zadnji povodnji ustavilo med njimi in polud na kamnih neznane oblike na dnu potoka, je videl, da to niso nikake znane stvari. Veje in listje, divji hmelj nad njim in kamni v vodi, vse mu je bilo nenavadno in prijetno

tuje. Vsekakor je bil tega vesel. Tistih tujih krajev ne bo treba iskati kdo ve kje; šele do večera bo menda tam, če je že ob potoku, ki misli, da ga dobro pozna, toliko novega...

Iz notranjega žepa suknjiča je potegnil daljnogled, namreč ploščat kvader iz papirja, ki je imel namesto enega ogla luknjo, kamor je vtaknil v cev zvit list iz zvezka. Dva suha lista z vrbe je napol zmlél v pesti in vsul v daljnogled. Pridal je pol zelenega jelševega lista, bombažasto, zrelo mačico divjega hmelja, cvet zakasnele sédmarice, nekoliko trpotčevih nitk in vsul zraven še nekoliko krpic rdečega in zelenega papirja, ki jih je za tako priliko nosil v žepu ter vse dobro stresel. Ko je dal pripravo na oči, ni na vzven čisto nič videl; ko pa se je obrnil proti soncu, je zagledal v svojem daljnogledu vrsto vojakov, ki so korakali po strmém hribu. Obrnil je in kakor je obračal, so se vojaki spreminjali v kamenje in prst, kamenje je oživeló in bilo je nekaj kakor slutnja zmaja, vse hujšega zmaja, kakor se vidi pri sv. Juriju na sliki. Zmaj je požrl gozd, nato pa se je spremenil v travnik in njivo in po njivi so zopet stali vojaki; proti njim je lezla ogromna kača...

Kakor hitro ni videl nič določnega, samo barve, ki so se skladale manj enakomerno kot v oknu domače cerkve, se je naveličal gledanja in spravil vse skupaj nazaj v suknjič. Do samih barv mu ni bilo, nekaj so morale predstavljati... Peter ni vedel, kdo je izumil daljnogled. Kar nenadoma so ga imeli skoro vsi šolarji. Nekaj dni potem, ko je lajnar hodil po vasi, se je Peter te stvari naučil v šoli in jo imel še zdaj, dasi se je večina otrok naveličala igre, pri kateri marsikdo ni nič videl, čeprav je kupoval od tovarišev daljnoglede, ki bi morali kazati prava čuda... (Dalje)

JUTRO NA MORJU

KIRIL HRISTOV — FRANCE BEZLAJ

*V smaragdne dežju že zvezde blede
in solnce se odpravlja na pohod.
Le jadra kot metulji sredi vode
obletavajo nebeški svod.*

*Na hrbtu dan leži in tiho zeva,
da bi odgnal si spanec iz oči
in val šepeče še o tajnosti noči
ter svoje dolge sanje bregu razodeva.*

poluti, ki je mrknila, ni noben zapah dovolj varen pred morilcem in zločincem, nikoli ne veš, v kateri čaši še ni strupa. Prijateljstvo je zastrupljeno bodalo in vse zaveze so le mrtvaški frak.

Živeti v garderobi, na potemneli poluti, je usoda starega Cmoha. In vendar, dokler bo živ, bo vsako pomlad izprašil in stepal kostume, v katerih mu vedno iznova oživlja destilirana vsebina našega življenja. S hladno mirnostjo jih bo zopet razobesil, ker mu je tudi grob le rekvizit v tragediji.

MLADOST NA VASI

TONE ŠIFRER

Peter je to igro užival zmerom le zase. Če je pripovedoval, kar je videl, so se mu smejali in nič mu niso verjeli. Grahovarjev Lovre ni nikdar niti najmanjše stvari opazil, pa če je še tako buljil vanj in si še toliko prizadeval.

Od domače hiše je prišel nagel klic: »Peter, Peter!« Nato je zaklicalo počasi in premišljeno, v dveh tonih: »Peee-teel!« Kakor je bil tiho in pri miru, se je nenadoma še bolj sklonil in sedel nepremično. Pestunja, tista deklina, ga je klicala. Zraven se je oglašala mlajša sestra. Menda je bil čas, da bi pojedel svoj kruh in nekoliko kuhanih jabolk. Lačen bi že bil, toda kam bo prišel, če se bo za vsako malenkost vračal? Ko se je prepričal, da se je pestunja oddaljila, se je izmotal iz grma in se namenil proti sosedovemu travniku, kjer so že nekaj dni imeli vojaki poljske kovačnice. Tam je poznal majhnega vojaka, ki sta mu z Blažem vzdela ime »kovaček«. Petru je dovolil, da mu je časih pritiskal meh in zbijal s kladivom po nakovalu, da je bilo veselje slišati. Postal je. Kar v navado mu je prišlo, da se je najprej malo ustavil, preden je šel k znancu, kajti često je menjal prostor in konj, ki so jih kovali, se je bilo treba izogibati.

Kovaček mu je pomigal, naj pride bliže.

»Ali veš, kaj so cigarete,« ga je vprašal.

»Menda vem,« je odvrnil počasi Peter. Malo vroče mu je bilo, ko se je spomnil, da bi ga mogel kovaček vprašati, če ni pred nekoliko dnevi za podom kadil. Pa nič tega ni bilo.

»Čisto lahko mi greš ponje v trgovino, kajne?«

Peter je samo prikimal. Da je šel v trgovino, ni bila nobena posebnost. Tam je stregla njegova sorodnica, ki je Petra vselej prijazno nagovorila, res da s Petrčkom, kar mu ni godilo, toda ženske ne razumejo, kdaj se človek ne drži več matere za krilo.

Ko se je ves zasopel vrnil s cigaretami, je na tihem upal, da mu bo kovaček dal desetico. Pa spet ne. »Na, tole je tvoje, ravnokar sem naredil.« Peter je na njegovi črni dlani zagledal nekaj prstan. Kovaček je zvil žebelj, s kakršnim se pribija podkev, in ga dobro sploščil na jeglici kmečkega voza, da je bil podoben pravemu prstanu. Peter ga je brez obotavljanja vzel in nataknil na sredinec... Vojak se je vrnil k svojemu delu, deček pa se je hotel ogniti častnikom, od katerih je dostikrat slišal besede, ki jih ni razumel in že se je pred samim glasom rajši umaknil.

Odpravil se je čez cesto k vojaškim barakam. — Prstan je spravil njegove misli na nenavadna pota... Ali ne govore vse povesti in pričajo vse storije, da so samo malovredni prstani, preproste svetilke, zamazane čepice in podobne reči neznansko čarobne. Tudi dobrote, ki si jih želi človeško srce, so vselej samo v železnih skrinjah, pač zaradi skromnosti, ki jo pravljice tako poplačajo... Peter je ob cesti zagledal razbito steklenico, samo dno in nekaj oboda je imela. Bil je v letih, ko človek hoče, da bi bil pravljični svet kar na hitro resničen, zato je stekel k njej in jo previdno vzel v roko. »Za spremembo«, si je mislil, »bi moglo tudi iz steklenice, ki so jo morda nevede razbili in zavrgli, priti dvanajst junakov za sluge tistemu, kdor bi steklenico imel.« Nekajkrat jo je zavrtel na vse strani in pritajeno dihal, če bi morda za hrbtom zaslišal znano vprašanje: »Vaša gnada, kaj bi rada?« Nič se ni oglasilo. Dvomil je, da bi take stvari sploh bile na svetu, vendar je bil kar otožen in skoro razočaran, ko jih ni slišal. »Le kako morejo sosedova dekleta govoriti o vseh teh prstanih, svetilkah in drugih čarobah, če ni nič zaresnega na vsem tem?« Zalučal je črepinjo v jesenov grm v meji: »Kak pobič bo pritekel in hlastnil nanjo, če je ne vržem kam!« Pobič je bil za Petra otrok, ki je komaj shodil in bil sploh najbolj neboljena stvar na svetu... Povešal je glavo in hodil v krogu okoli stare jablane... Prstana na roki ni hotel na noben način obračati, kajti še misliti ni mogel, da bi bil kovaček kak dobri duh, saj je prav slabo zaudarjal, po cenenem tobaku in ožganih konjskih kopitih...

Vojaške barake so bile skoraj zapuščene. Že nekaj dni je trajal precejšen mir, ko ni bilo slišati izza hribov grmenja topov in se niso tresla stekla v oknih.

Peter se ni natančno spominjal, kakšen je svet takrat, ko ni vojne. Nejasno je videl polje, travnike, ki jih je vrsta kozolcev ločila od njiv... Zdaj pa so stale povsod barake; nisi vedel, kje je njiva, kje ledina. Vlak je vozil prav do ceste in obstajal ob griču prsti, ki so ga utrjevali močni hlodi, da se ni podsipal. Barake so stale menda po vsem polju in med njimi nekje je morala biti bolnica. Grahovarjev Lovre je bil osem dni tam, ko so se mu za ušesi in po vratu naredile kužne garje.

Peter ni vedel, kam bi krenil; obstal je na mestu in se prestopal z noge na nogo. Nekdo je zategnjeno zažvižgal. Peter je našobil ustnice in posrečilo

se mu je, da je spravil iz sebe nizek žvižg, ki ga še ni mogel prav uravnati. Čakal je, kdo se bo prikazal izza skladovnice vreč, ki so bile kar sredi polja zložene, soncu in dežju na voljo, da je oves iz njih že krepko pognal. Bil je Grahovarjev Lovre, ta pogumni fant, ki mu ni bilo mar, če je kdaj zamudil večerjo, samo da je mogel dalj ostati pri vojaških barakah. Tam je baje videl stvari, o katerih se njegovi vrstniki niso dali na hitro prepričati. Odkar je prišel iz vojaške bolnice, ga je tudi čez dan vsaka pot vodila med barake, kakor bi imel poslej posebno pravico, da vtika nos vsepovsod. Nič koliko ostrih nabojev je znosil domov; vžigalnih kapic je imel zmeraj v žepu, da jih je zamenjaval v šoli za kakršnekoli vredne stvari. Nekje je staknil lečo pravega daljnogleda in potem kazal tovarišem mravljo veliko kot kleščman... Lovre je zdaj nosil v eni roki dve železni spojki, v drugi pa je držal majhno steklo, ki ga je snel iz okna kake nezastražene barake. Vse to so Grahovarjevi utegnili kdaj rabiti, kajti imeli so še leseno hišo in so nameravali zidati, če se bo vojna končala. Lovre je tako želel nove hiše, da je časih hotel staro leseno stavbo kar zažgati, dokler mu niso dopovedeli, da se hiša ne postavi kakor bi kvišku pogledal. Domači so se mu videli glede hiše premalo odločni, zato je sklenil, da bo sam vse pripravil. Povpraševal je ljudi, kaj vse je treba za novo hišo; in nanosil pod domačo slamnato streho precej spojke, stekla in podobnih reči. Celo na neka vrata je vrgel oči; ko jih je pa spravil s tečajev in jih na tleh ni mogel več premakniti, se jim je žalosten odpovedal. Ni mnogo pomislil, če se bo vsa ta šara novi zgradbi prilegala, glavno je, da človek dela...

»Vidiš, kakšen prstan imam,« mu je rekel Peter.

»Doma imam trideset spojke,« je odgovoril Lovre, »če hočeš, ti jih pokažem. Danes imamo bel kruh,« je pristavil koj nato. Peter je malomarno snel svoj žebelj s prsta in ga pomeril na prijateljevo roko. »Kar obdrži ga,« je sklenil svoje pomerjanje. »Meni je prevelik.«

Razdelila sta si spojke in jih pri Grahovarju, kamor sta v diru prihitela, spravila pod streho. Nikogar ni bilo doma. Šla sta v shrambo, kjer je na pisani skrinji ležal načet hleb belega kruha. Dečka nista videla nič razen hleba, ki se je v mraku tako vabljivo bleščal. Tiho sta se splazila k skrinji, po prstih, da ju prav nihče ni mogel slišati. Lovre je vzel nož s skrinje in začrtal v položeni pokrov nekoliko črt, da bi vedel položiti hleb na svoje mesto in zabrisal vsako sled, da je imel s kruhom opraviti. Nato je vzel hleb, ga oprl na trebuh in odrezal lep kos. »Ta bo tvoj,« je rekel Petru. Kakor si je Lovre prizadeval, da bi urezal sebi večji kos, se mu ni posrečilo, kajti hleb mu je spolzel na niže in vselej je z nožem zarezal v zrak. Za silo je uredil hleb in nož, nato sta stisnila kose pod suknjiče in planila iz shrambe pod streho, kakor bi ju kdo podil. Zlezla sta na hodnik, kakršnega imajo stare lesene hiše in kamor je bilo prepovedano zahajati, da bi se trhla deska ne prelomila. Da si bo potem nesrečnež na vsak način zlomil

nogo, se je zdelo Lovretovi materi docela naravno. Tu sta se ugnezdila in použivala svoj kruh. Predstavljala sta si, da je to njun plen, ki sta ga zajela na fronti in se zdaj v zaledju odpočivata od nečloveških naporov. — Zanimivih stvari ni zmanjkalo... S hodnika sta se spustila po stari češplji na tla, kar tudi ni bilo med stvarmi, ki jih je Lovretova mati dovoljevala. Zato sta stekla...

V diru sta se posvetovala, kam bi jima kazalo smukniti za nekaj časa.

»Mislim,« je zasopel Peter, »da bi šla gledat k Dolnu žrebe.« Lovre je brez besede zavil proti Dolnovemu dvorišču, da bi pogledala žrebe, ki je bilo tako krotko, da se je časih kar z otroki podilo sem in tja. Pri drvarnici, ki je s hišo, hlevom in podi tvorila nekak četverkot, sta se nenadoma ustavila, kajti pes je divje lajal in natezal verigo, da sta bila pripravljena na trenutek, ko bo skočil proti njima. Počakati bi bilo treba, da bi prišel kdo domačih. Nikogar ni hotelo biti; pes je utihnil, čeprav sta se začela pomikati proti hlevskim vratom in mislila steči, kakor hitro bi pes začel s sovražnostmi. Oba sta se spomnila na pregovor o psu, ki ne laja. Lovre je rekel: »Saj veš, pes, ki ne laja...« Noge so jima silile v beg, pa sta vendar šla naprej, silno počasi, kakor bi od njunega uspeha zaviselo mnogo stvari, morda konec vojne. Pes se je umaknil nekaj korakov, veriga mu je ležala že na tleh; delal se je, kakor bi bil na moč miroljuben... Ko sta hitreje stopila, je spet zarenčal. Z repom ni začel mahati, a to bi kazalo, da ne bo nikogar ugriznil. Obstala sta... Napeto so se gledali. Odmaknila sta se za korak in pes se je pognal za njima. Spet sta obstala. Napetost je rasla in Lovre ni mogel drugače, kakor da je prislonil dlani na usta in zakričal: hov... Psu je takoj zagrmelo iz gobca, Peter pa je samo še videl, kako se je pes pognal, slišal, kako se je veriga s treskom nategnila... Z Lovretom sta stekla na vso moč; ne da bi se bila prej zmenila, sta udarila vsak na svojo stran.

Petra je prevzela groza, kakršno je doživljal v sanjah, ko ni mogel ubežati neznanim zverem. Trenutek je menil, da mu pes trga meso z noge. Toliko se je zbral, da se je v teku vendar ozrl, kajti psa ni slišal za seboj. Videl je, da zasleduje Lovreta, da ga je že dohitel, se ga komaj dotaknil in obstal. Od Lovretovih hlač je zaprhutala velika krpa in Lovre je zarjul; pol joka je bilo v njegovem glasu in pol groze...

Pes se je razveselil prostosti; z nosom pri tleh je oddirjal nazaj na dvorišče, kakor bi koga zasledoval; konec verige, ki jo je vlekel za seboj, je dvigal prah. Peter je mislil, da bo zdaj zdaj pritekel nadenj in tudi njega poplačal za predrznost. Zbežal je, da bi se čimprej skril na skedenj Dolnovega soseda. Po lestvi je splezal na hlev, odtod je po lesenem križu zlezel prav na vrhnji oder, ki je bil do strehe zametan z otepi. Vedel je, da je med otepi in streho prostora za človeka, kajti mnogo nedelj so se otroci po tem poslopju igrali skrivalnice, dasi ni bilo pri hiši nobenega njihovega vrstnika.

Zdaj je bil v resni nevarnosti in se je zatekel na slamo, da bi se karkoli zgodilo. Prah, ki ga je sam dvigal, ko je lezel po otepih, mu je šel v nos, da je kihnil; pri tem je zadel v pajčevino, ki je visela s trama, in prah, ki se je nabral na njej, se mu je vsul za vrat. To so bile same neprijetnosti. A kaj to! Spodaj ga čakajo vse druge nevarnosti. Morda opreza okoli skednja pes, da bi ga ugriznil, kakor hitro se bo prikazal. Tudi bi ne bilo dobro, če bi ga kmet zapazil in ga osumil, da stika za jajci. In Lovre! Peter se je komaj zavedel, da ga v nosu ščegeče vonj suhe slame, da sliši glas nevidnih petelinov, šum s ceste in neki pogovor, ki ga ni bilo mogoče razumeti. Vroče mu je bilo, ko je mislil na Lovreta. Če je pes imel steklino, bo Lovre moral umreti, kriv bo pa on, ki je sprožil vso stvar. Kakorkoli je preudarjal, vselej je prišel do zaključka, da je poslej na vekomaj obsojen in se ne bo smel več prikazati v domačo hišo in vas. Zmerom mu bo pred očmi njegova krivica. Čemu le si je tako želel v tuji svet? Zdaj bo moral samotni hoditi po gozdovih; kaj bo mogel zato, če bo postal razbojnik. Zdaj naj bi se ga usmili in ga ne podili od sebe...

Globoko je vzdihnil in se vdal v svojo usodo. Moral je pogledati, kako je s psom. Najbolje bi bilo, če še njega ugrizne. Potem bosta z Lovretom skupaj umrla... Gotovo bodo šli šolarji za pogrebom...

Prekobalil je nekoliko oteпов in kmalu splezal po lestvi na tla. Psa ni bilo nikjer; nikogar ni bilo slišati. »Torej ljudje še ne vedo, kako je z Lovretom.« Potuhnjeno je šel proti Grahovarjevi hiši. Da, Lovretova mati je stala na pragu; v rokah je imela borov oklešček. Kakor hitro ga je zagledala, ga je poklicala: »Pojdi no sem, fant, da ti bom s temle polenom hlače pomerila! Presneta mrha, saj si bil tudi ti zraven!« Pri tem je zamahovala z okleščkom proti Petru. Preveč jasno je bilo, kaj bi napravila, če bi šel gledat, kako je z Lovretom. Ni je mislil poslušati; vedel je, da se borov oklešček, ki mu niso dobro odsekali vej, neprijetno globoko zadere v stegno. Vendar bi hotel, da takoj trpi za svoj greh, a nekaj ga je sililo, da je stekel proč in si za nekaj časa zamašil ušesa, da ni slišal vseh groženj, ki mu jih je napovedovala ženska na pragu.

Peter je tek... Tekel je čez travnik, preskočil je plitki potok, preril se je skozi živo mejo in spet tek po poti, ki je držala za vasjo in na veliko cesto. Ni bilo drugače! V teku se je moral posloviti od vasi; domače hiše še pogledal ne bo več. Vse popoldne se je v krogu oddaljeval od nje in zdaj mu ne preostane drugo, kakor da gre križem sveta. Morda bo za kakšno kaščo umrl od gladu in v zadnji uri mašil v usta koprive, kot je pred mnogo leti umrl neki berač za Dolnovim skednjem. Presneto pekoča smrt!

Preden je prišel na cesto, se je vendar ustavil. Zasopel se je in sumljivo bi bilo, če bi opozarjal ljudi nase. Nekoliko jih je že srečal, a nič mu niso rekli. Podoba je bila, da še niso vedeli. Kakor se je odmikal vasi, tembolj malodušen in pobit je bil. Čez gozdove je prihajala z veličastnim korakom

noč, Peter pa ni vedel, kam bo glavo položil... Čisto zmedel se je. Ali naj ga pri vsem tem še zanimajo vojaki, ki so z godbo korakali po cesti. Saj se mora skrivati pred ljudmi, da ga ne bodo naznanili orožnikom! Za pešci je privozilo po daljšem presledku nekaj topov, nato jih je prišlo še več in nazadnje se skoro niso pretrgali. Petra so godba, šum in predvsem njegove bridkosti docela omamile. Nekam je moral iti, tu, v blatu ob cesti ni mogel čakati noči. Gledal je, kako bi med dvema vozovoma smuknil na drugo stran, da bi šel naprej, daleč od doma, v gozd, kjer bo storil kako nesrečno smrt. V tem trenutku se je ni prav nič bal. Ko je prišel pravi presledek, se je pognal čez kup blata. Od desne so prihajali konji, z leve pa je neki častnik na konju kričal nad njim. Debelo ga je pogledal in naslednji trenutek je že ležal v blatu sredi ceste. Nikakor si ni mogel razjasniti, kako je padel in kaj dela velikansko kopito nad njim, kajti takoj ga je prevzela nezavest...

Prvo, kar je Peter za tem zagledal, je bila njegova roka, do komolca zamotana v ovoje. Počasi jo je vzdignil do glave, kjer je otipal obvezo; pod njo ga je peklo. To raziskovanje ga je utrudilo, da je moral spet zapreti oči. Šele čez dolgo časa ga je zdražil vonj po zdravniških mažah, da se je ozrl po prostoru. Nemalo se je začudil in strah ga je stisnil za srce, ko je videl, da je doma. Menil je, da bo moralo priti še mnogo hudega, saj mati ne bo kar tako vnemar pustila vsega, kar se je zgodilo...

Vrata so se počasi odme knila. Blaž je pogledal v hišo in Peter ga je hitro poklical. »Ali je Lovro še živ in kaj je danes,« je vprašal. Blaž je rekel, da je Lovre še bolj živ kot navadno, ker ga še danes ta dan skeli razgovor z materjo, ki sta ga imela zaradi raztrganih hlač. Pes ga ni ugriznil. Zjutraj je obiskal Petra, kajti po vasi se je takoj zvedelo, da ga je konj udaril in da je sreča, ker ga ni ubil. Nekoliko šolarjev je videlo, kako je Peter hotel čez cesto k njim, a se je spotaknil in se zvrnil pod konja. Vozniki so toliko ustavili, da so Petra naložili na avto Rdečega križa in ga peljali v bolnico. Nato so poklicali učiteljico, ki je imela znanje z oficirji, in ta je povedala, čigav je Peter. Kmalu so ga z avtom pripeljali domov.

»Ali je mati jokala in je huda?«

»Huda ni več,« je odvrnil Blaž, »jokala pa je še zjutraj. Ko bo prišel oče domov in če se boš ti pozdravil, bomo šli na božjo pot. Kako je bilo, ko si se peljal v avtu?«

Peter ni odgovoril. Pri tako imenitni stvari je bil navzoč, pa se ni zavedal in ne bo mogel nikomur povedati podobnih stvari, kakršne je vedel Lovre. Tistih nejasnih stvari, ki jih je doživel pred nesrečo, pa ne more nikomur razložiti. Glede potovanja, psa in čudežne kmetije s smešnim imenom, ki je skoro gotovo ni na svetu, bo najbolje molčati. Nikdar več se menda ne bo odpravil v svet, saj ga je zdaj tako čudno vrglo nazaj v domačo hišo. —

Petrova mladost je hudo zbolela... Dolgo bo treba živeti, preden se bo osrčil in premagal strah pred neznanim, sovražnim in nevarnim svetom...

SREČA

Peter je bil že nekoliko tednov zdrav; vojaškega zdravnika, ki je stanoval v gornji sobi in Petra obvezoval, so že davno premaknili nekam proti Soči. Kovaček in njegov meh sta kar čez noč izginila, a kovaček bi tega pač ne smel, kajti Petru je bil dolžan desetico za mleko, ki ga mu je nekoč prinesel od sosedu.

Šolarji so spočetka mnogo govorili o Petrovi rani, toda zadnje dni so ponehali in Peter je moral tu in tam malce namigniti, kako prijetno se je bilo voziti v avtu Rdečega križa. Res se takrat ni zavedal, toda tovariši so ga toliko spraševali, da se mu je končno zazdelo, da je nekaj le videl in vedno več je znal povedati. Če mu niso hoteli vsega verjeti in so mu celo ugovarjali, se je odstranil iz gruču, ki je postajala pred šolo, in gledal kako rožo ali jablano, kakor bi bila najbolj zanimiva stvar na svetu.

Tedaj je prišla med šolarje skrivna novica, neka nejasna vera, da more vsak človek, tudi šolar, na preprost način doseči srečo. Treba je le, da šteješ bele konje, ki jih vidiš, kajti vsak belec pomeni košček sreče. Ko si jih naštel sto — nekaj najdeš. Napotek ni natančno povedal, kaj najdeš in kdaj, toda že sama misel, da bo nekega dne zagledal pred seboj na tleh morda srebrn novec, nož z dvanajstimi rezili, kakor ga je imel loški poglavar čolna, povečevalno steklo ali kako uro, je Petra vznemirila in zamamila. Ko je slišal, da drugi šolarji že štejejo konje, se je ustrašil, kakor da je zamudil vso srečo.

Vendar se Petru ni zdelo prav, da bi tako važno stvar na slepo verjel, kakor so delali drugi.

»Blaž!« Peter je poklical brata in mu z roko migal, naj pride k njemu na hlev, da se bosta nekaj pogovorila.

»Veš, jaz imam že pet konj,« je rekel Blaž, ko je prilezel po lestvi in sedel na tram zraven Petra, ki je takoj začel razlagati svoje misli.

»Ljudje pravijo, da ima Dolnov stric srečo, ker ni šel na vojno. Kaj meniš, kako jo je dosegel? Ali z belimi konji?«

»Kaj jaz vem! Ampak stric ima mnogo knjig. Kaj, če bi tam...?«

»Saj res,« je zaklical Peter. »Nemara bo v oni knjigi, kjer so narisane in opisane živali vsega sveta, tudi o belem konju kaj. Vprašat ga bom šel!«

»Za oba bo veljalo,« je zagotovil Peter Blaža in hitro sta zlezla na dvorišče ter skrbno zaklenila vrata na hlev, kajti čisto nobena stvar ni bila varna pred vojaki, ki so kradli seno še za vojaške konje, kakor bi bili njihova last.

Peter se je premišljeno napotil proti stricu Dolnu. Davno je že bilo, kar je hotel iti po svetu; zdaj mu ni bilo več mnogo mar za srečno kmetijo s

spakljivim imenom, ki je nihče izmed Petrovih znancev še ni videl. Kje pa sploh je Šentjerbas? Pod katero goro, v kateri dolini leži? Nihče tega ni vedel. Toda beli konji, to je čisto druga številka. Ti hodijo po cesti, marsikoga je že videl, celo v vasi sta bila dva ali kar trije. Doslej se ni zmenil zanje, ker človek često zapira oči, ko hodi sreča mimo njega, a zanaprej bo drugače. Če bo stričeva knjiga potrdila, kar je učila glede sreče tista nedoločna, z ničimer podprta vera, potem bo Peter z vso vmeno začel šteti bele konje in prisilil srečo, da bo prišla k njemu.

Stričevo knjigo o živalih je sicer že večkrat pregledal, sam ali v družbi z Blažem in bratrancem Tinetom. Na bele konje se seveda niso ozirali, mnogo rajši so imeli tigre, leve, žirafe in druge živali, ki jih je nekoč kazal v svojem okencu mož z lajno. Toda v knjigi je bilo tudi napisano, kolikokrat je podoba pomanjšana. Stric je znal nemško in ko jim je razjasnil, kaj pomenijo številke in črke pod slikami, so dosti popoldnevov merili z metrom po tleh in ugotavljali dolžino in višino levov, slonov in nosorogov v Afriki...

Na poti k Dolnu je Peter srečal Lovreta. Skrivnostno je prišel k Petru:

»Greš z menoj?« Z roko je tehtno tolkel po hlačnem žepu.

»K stricu grem. Imam važen popravek.«

»Ali je oče pisal? Nekaj novega vem!« Lovre ni nehal zbijati po hlačah. Peter je sumil, da bo zvedel nekaj, česar ne sme zamuditi. Pokaj bi tudi hodil sredi dopoldneva k Dolnu, ko strica gotovo ne bo doma! Z Lovretom sta odšla za hišo, zlezla na stare deske, ki so poševno slonele na steno in sedla na panj, ki sta ga nekoč skupno privalila s tnale, da sta opremila Lovretovo pribežališče udobno kolikor sta mogla. Po tleh je bila razprostrta strešna lepenka, ki jo je Lovre prinesel iz barak; v leseni steni je tičalo nekoliko vojaških žebljev s širokimi glavicami, na katere sta za trenutek obesila klobuke in jih snela, ko sta začutila, da piha veter skozi špranje. Skri-vališče je bilo zelo lepo, dasi je bilo za oba pretesno.

»Veš, kako dosežeš srečo?« je vprašal Lovre.

»Če misliš, da z belimi konji, potem vem.«

»Vidiš!« Lovre je potegnil iz žepa svetlo dozo, pritisnil na pero in jo spretno odprl. V njej sta bili dve cigareti. »Šele devet in sedemdeset sem jih imel, pa sem jo že našel. To je sreča, kaj?«

Petru je bilo veselo pri srcu, ker je najdba pričala, da je na pravi poti za srečo, in tudi precej neprijetno. Nekaj kakor rahla zavist se je za trenutek naselilo v njem.

»Boš kadil?« se je oglasil Lovre, ko Peter ni nič odgovoril.

Dolgo sta si prizadevala, da sta s slabimi vžigalicami prižgala cigareti. Spočetka sta krepko vlekla in pljuvala po cigansko, vsak v svoj kot, kajti skušnja ju je učila, da potem ne boli glava in tudi glede slabosti, ki človeka prevzemajo po kajenju, je bolj varno. Vendar jima je slina vedno obilnejša

pritekala v usta, da je nista mogla poganjati skozi stisnjene zobe; zato sta cigansko pljuvanje opustila.

»Zdaj bom spet začel šteti od kraja,« je pojasnjeval Lovro. »Sreča menda noče, da bi jo kar na lepem prevaril«. Otresel je s prstom pepel cigarete kakor je videl oficirje, in si mel pekoče oči, kar je pa delal čisto na svojo roko. »Pravijo, da bo nova soška ofenziva. Takrat bo konj na kupe in ni vrag, da bi ne imel nekaj sreče.«

»Tudi jaz sem slišal nekaj... da!«

Peter nikakor ni hotel na široko govoriti o vsem tem. Lovretu bi sploh ne prisodil, da takole govorico prvi popade in se okoristi z njo, ko je sam še premišljeval, kaj naj bi našel in kako. Neprijetno mu je bilo, a preblisnila ga je tolažljiva misel, da doza s cigaretami res predstavlja veliko dragocenost, toda sreča menda še ni. Kakšna pa naj bo sreča, po kateri je človeku tesno pri srcu in se mu v glavi vrti!

»Kaj pa,« je čez nekaj časa potihlo rekel Peter, »če bi bilo prav devet in sedemdeset konj potrebno, da kaj najdeš! Morda si prvi odkril to število in so ljudje živeli, ne da bi spoznali, kaj se skriva v njem.«

Ob tej misli sta se mudila skoro pol ure in na vse strani sta preudarjala, kako bi ugotovila njegovo resničnost, kajti sreči bi se na ta način zelo približala. Končno sta pa le obstala pri stotici, o kateri je pravila skrivna govorica, da ima edina veljavo...

Ko sta se razšla, se je Peter kljub vsemu nameril proti Dolnu. Dolnov oče sicer ni ničesar videl v Petrovem daljnogledu, čeprav mu je razložil, kako je treba gledati, toda glede konj je bil pravi mojster. Petrova mati ga je zmerom klicala, ko je bilo treba gnati staro Luco ali mlado Liso h kovaču, da ju prekuje. Mati je bila sestra Dolnovemu stricu in zato je nekaj noči pazil na živali tudi takrat, ko je dobila Luca žrebe in je bil oče že pri vojakih.

Stric je bil doma in je Petru takoj dal iz omarice v zidu knjigo o živalstvu. Peter je iskal samo belo barvo, a belega konja v njej ni bilo. Nemara knjige prav nič ne vedo o tem!... Odložil jo je in dolgo molče gledal strica, ki je bral »Ilustrovani glasnik«. Ta časnik je bil Petru posebno všeč, ker je bilo v njem naslikano, kako velike so krogle za topove. Za neki top je bila granata prav tolikšna kakor sedemletni deček. Ko so Petru vso stvar razložili, je čutil do tega topa posebno, skoro sorodniško naklonjenost, kajti star je bil nekaj več kot sedem let.

»Poslušajte no,« je opozoril Peter strica, ko se je ozrl nanj. »Ali so beli konji posebna pasma?«

»Zakaj te pa to zanima?«

»Oh, nič! Ali kaj veste o belih konjih?« Malomarno je nadaljeval: »Pravijo, da imajo posebne lastnosti.« Ni hotel takoj izdati, da najbrž ve o njih več kakor stric, dasi je izkušen konjar.

Stric se je nasmehnil. »Da, res jih imajo!« (Petru je rastlo zaupanje v bodočnost.) »Če srečaš belega konja, ni nikdar tri dni od nedelje.« Zvito je mežikal in gledal Petra. Petru pa se je zdelo, kakor bi se bila tla pod njim nenadoma zazibala. Presneto zamotana stvar, če na hitro pomisliš.

»Če ga srečaš v sredo?« Peter je skušal strica ujeti.

»Potem je bila nedelja pred dvema dnevoma, trije pa manjkajo do prihodnje.«

Peter je pritrdil, vendar ga je jezilo, da ni takoj odkril te preproste zanke. Upal je, da bo zvedel še kaj drugega. Res je stric pristavil: »Pravijo, da sta bel konj in velika ženska dve nesreči za hišo. Bel konj je vedno umazan, ženska pa je navadno neokretna. To da je rekel mož, ki je imel ženo kot lestvo.«

Več pa stric ni vedel, zato mu je moral Peter pojasniti, kakšne lastnosti imajo še beli konji. Stric sicer ni čisto verjel, celo dvomil je, vendar je pripomnil, da utegne biti v kakem slučaju res: »Že samo to je sreča, da jih sto vidiš, če potlej kaj najdeš ali ne!« — Peter je bil trdno prepričan, da je na pravi poti, saj pregovor govori samo o belcih in to celo dve stvari. Če pa poznajo šolarji še tretjo lastnost belih konj, potem bo nemara docela resnična tista govorica, kajti v tretje gre rado. Ta izrek, ki mu je Peter pripisoval precejšno skrivnostno moč, je Petra potrjeval v njegovi veri.

Peter se je še obotavljal, dasi je opravil, kar se je namenil; stric mu je odrezal kos kruha in Petrova dobra volja je neprestano rastla.

»Ali bo kaj rekvizicije?« Peter je začel govoriti vsakdanje stvari, katere je stric vedno razlagal materi. Doln je bil občinski mož in je moral biti navzoč, ko so jemali kmetom žito, krompir in mast; tudi takrat ni smel manjkati, ko so delili vaščanom skromne zavitke sladkorja in kave. Peter je hotel materi povedati in pokazati, kako koristi domači hiši; nemalo ga je vznemirjala materina beseda, da so z otroki le skrbi.

»Nekaj časa je menda ne bo! Če bom kaj zvedel, bom materi pravi čas povedal in tudi pomagal ji bom. Oče ni nič pisal?«

»Ne. Skrbi nas, če je še živ. V Tirolah je. Že enajst mesecev je na fronti.«

Stric je vedel, kako je s to stvarjo, Petru pa ni bilo jasno, kako naj si predstavlja čas in kraj, kjer je neskončno dolgo živel oče.

»Torej grem,« se je oglasil. »Novega ni nič; kaj v vas pridite!« Zardel je nekoliko in se pognal skozi vrata. Prav v zadnjem trenutku se je spomnil, da jim je mati naročala, naj poizvedo važne novice, ko se bodo mudili po hišah; tudi naj ne pozabijo ljudi povabiti v vas, da ne bi kdo mislil, kako nevljudni otroci so.

Peter je imel strica rad, ker se je vselej šalil z otroki, ko je prihajal v vas k svoji sestri, Petrovi materi. Neštetokrat jim je povedal zgodbico o cigančku, ki je s tremi žebli pribil na desko kurje pero in potem tarnal, kako ne-spametni so ljudje, ki pravijo, da se na perju mehko spi ...

(Dalje)

DVA UREDNIKA

*V Tebah urednika dva hieroglifne književne revije,
vsak za svoje nazore v strahu, nista nikoli edina,
kaj naj se tiska v reviji, kaj ne, da bi domovina
bila rešena in Egiptu prava umetnost zasiže.*

*Kajti je prvi častilec ribe in drugi tudi ne krije,
da mu je višje božanstvo kosmata pasja mrcina.
Ako se riba pokvari in božanstvo popade steklina,
kako naj tedaj žubori, ne pomislita, vir poezije?*

*Kopje vihtita togotno, za njima jadrno smelo
širijo vsa piskarala v razpaljeni strasti
kolobar tega prepira iz mesta daleč na selo.*

*Spor za ribo in psa nam je okužil deželo:
Ribicam zlatim gorje, kadar je pes na oblasti,
crknite psine, kadar nam vlada ribje krdelo.*

(Po Plutarhu.)

MLADOST NA VASI

TONE ŠIFRER

Po tem dnevu je Peter nekako oslepel za vse barve razen za belo in postal enostranski, kakor so navadno ljudje, ki hočejo na vsak način doseči srečo. Če je prej zelo rad tičal za gospodarskim poslopjem pri potoku, da je bil vsaj malo skrit in sam, je odslej neprestano postajal pred hišo in po vrtu, hodil med vojaškimi kuhinjami in vojaki ter z enim očesom ves dan pazil na cesto, da bi mu sreča ne pobegnila.

Prvi dan sta z Blažem ujela oddelek konjenice, ki se je hitro pomikal skozi vas. Imel je sedem belih konj. — Nato sta dobila za svojo srečo čisto nov vir. Po nekaterih hlevih in šupah so imeli vojaki konje. Obhodila sta jih, se ustavljala, kjerkoli sta slutila v hlevu tujega konja, in Peter je povečal svoje število za tri.

Naslednji dan je bil vse drugo kakor prijeten. Primožičeva dekla je vozila z domačim belcem na njivo gnoj. Vsake tri četrti ure se je pojavila na cesti in s tanko prekljo priganjala mršavo kljuse, ki se je za udarce zmenilo le tedaj, če so ga zadeli za uho ali pod vamp. »Ali more takle konj vobče kaj dobrega pomeniti,« se je vpraševal Peter. »Ali ga sme vsakokrat

računati, ko gre mimo?» Zdaj je najtežje občutil nejasne zakone, ki prinašajo srečo. Končno se je odločil, da ga bo samo dvakrat štel, enkrat dopoldne, enkrat popoldne. — Blaža pa ta vprašanja niso vznemirjala; Blaž ga je štel, če je videl samo beli rep ali celo le deklo, ki je sedela v košu.

S tem pa je Peter izčrpal vse bližnje možnosti; treba se je bila vdati v usodo in zaupati bodočnosti, da bo kmalu prinesla soško ofenzivo. Petru je pri takih ofenzivah večkrat mrgolelo v prsih. Mati je pravila, da jo srce boli, kajti bala se je, da bodo Italijani predrli fronto in vse razbili. Zaradi tega je tudi Peter občutil podobne bolečine... Begunci so od časa do časa prihajali v vas in pripovedovali nezaslišane stvari; mati je vzdihovala, pripravljala v vrečice pšeno in moko, nalivala v lončke masti, da bi imeli za prvo silo, če bi morali napreči Luco in Liso ter oditi po svetu... Seveda tudi ni bilo prijetno upati, da bodo Italijane premagali. Tedaj bi utegnili podaljšati železnico, ki se je končala z mogočnim branikom kakih sto metrov pred domačo hišo. Mati je bila prepričana, da bodo v takem primeru njihovo hišo podrli, kakor ji je zagrozil neki prepreden sluga, ki je lazil za deklami in ga je mati zaradi tega ozmerjala.

Pred vsako ofenzivo so šle skozi vas neštete čete vojakov, brez števila konj, ki so vlekli topove, mnogo jezdecev in nekoliko avtomobilov z rdečimi križi. Vse se je zlivalo proti Loki, se gnetlo v Poljansko dolino in kdo ve kam naprej. Kmalu nato, ko so vojaki in topovi minili vas, je začelo za gorami grmeti. Ko je čez kak teden grmenje pojenjalo, je Blaž razodel Petru, da se je ofenziva končala. Vzel je nož in zarezal v klop pri peči novo črto. Zdaj jih je bilo že osem...

Končno so se res pričeli valiti skozi vas bataljoni in polki. Cesta je bila blatna reka; ob straneh so bili zagrebi strjenega blata, da Peter ni videl čeznje. Marširali so noč in dan, ne da bi se kolona pretrgala. Mati je na križišču pol dne čakala, da je mogla z Luco domov. — Za pešci, ki so jih vodili oficirji na konjih (osem belih), so prišli vojaki s psi, vpreženimi pred majčkene topove, ki bi bili čisto pripravi za igranje. Blaž in Peter sta sklenila, da se z njimi bržkone igrajo otroci generalov. Namenila sta se, da bosta izprosila pri vojakihi tak topič, dasi nista imela mnogo upanja na uspeh, saj sta še konzerve redko dobivala, čeprav jih je bilo pri vojaških kuhinjah neizmerno število.

Zbrala sta vso nemščino, kolikor sta jo znala, pristavila druge tuje besede, jih zvarila v stavek, ki je nemara izražal njuno željo in čakala pravega trenutka. — Komaj so se psi pojavili, so že imeli počitek. Zavozili so na vrtove in plegli ob vozičkih na tla, vojaki pa so se naslonili na drevesa ali kamorkoli in topo gledali predse.

»Tegale vprašajva!« Peter je izbral vojaka z eno zvezdo pod vratom, ki ni bil videti osoren.

»Dobro, ti boš govoril!« Približala sta se vojaku ob topiču, kazala z rokami in očmi orožje in Peter je zaprosil:

»Teremte, igen, bitte eine kleine Kanone, igen!«

»Kaj bi rada, fanta?« Blaž se je zavrtel na peti, da bi pobegnil, tako ga je presenetilo, da ju je vojak po domače nagovoril. Petru so se noge skoraj obrnile v beg, a ni se premaknil, samo neizmerno začudil se je. Naposled sta vojaku le odkrila svojo željo, ta pa se je samo nasmehnil in jima razložil, da so topiči čim-bum presneto nevarna igrača, s katero se igrajo generali. Seveda jima te igrače ne more dati... Nato so se pogovorili še marsikaj. Fanta sta povedala, da je oče na fronti in pokazala domačo hišo, vojak pa je vzel iz listnice sliko dveh deklic, ki ju je pustil pri Ljubljani nekje, in mlade ženske, ki je bila njuna mati. Punčki sta bili istih let kakor Blaž in Peter... Še bi bili kramljali, toda povelje je dvignilo ljudi in živali — in psi so odpeljali...

Sredi popoldneva so začeli prihajati veliki topovi in pratež. Beli konji so se svetili med rdečimi, črnimi in lisastimi. V manj kot dveh urah je Peter prvič zavezal vogal pri robcu s številkami, v znamenje, da ima sto belih konj. Poslej ni več tako napenjal oči, srce mu ni že vnaprej poskakovalo, ko je videl šele belo konjsko glavo. Utegnil se je celo razgovarjati z Blažem, ki mu že davno ni bilo mar belcev, kajti preveč jih je bilo. Z Dolnovim Tinetom je gledal samo za posebnimi lisci, ki so imeli barvo rumeno rjave vode mlak ob povodnji. Blaž je gledal slike v knjigi za konje-rejo in zdaj na slepo našteval konje, ki naj bi pripadali pincgavski, noriški ali lipicanski pasmi. Za nekega serastega žrebca je trdil, da je pravi arabec.

Sonce je bilo že nizko, a beli konji so se kar naprej prikazovali. Tedaj pa so obrnili fantje pozornost na vojake, ki so prihajali iz hiš in podov ter gledali v čisto, jasno nebo. Tudi vozniki na topovih so se ozirali kvišku.

»Aeroplan!« je vzkliknil Blaž. »Dva sta, tepeta se.« Petru je migljala samo bela barva pred očmi in komaj je razložil visoko, nemara blizu samega neba, neko rumeno in drugo modro stvar, ki ni bila večja kakor korito žlice. Bili sta letali; sukali sta se v krogih in se zaletavali drugo proti drugemu. Kaj naj stori Peter? Ali naj opazuje boj letal, ali naj skrbi, da se ne bo zmotil pri štetju. Z grenkobo je spoznal, da je nekoliko konj štel dvakrat... Na srečo je kolona obstala, aeroplana pa niti za trenutek nista mirovala, prepeljavala sta se blizu neba kot dve čudoviti postolki; zdaj so se zaslišali tudi streli. Vsi so razumeli, da sovražni letali streljata drugo na drugo. Kmalu se je rumeno letalo v navpičnem loku obrnilo in odkurilo proti zahodu, modro se je pognalo za njim, toda razdalja se je venomer večala in v nekaj minutah ju niso več videli. Izginili sta v modrini in sončni luči...

Kolona se je premaknila; spet so orala po cesti kolesa težkih topov blato. Blaž in Tine sta morala po nekakih opravkih, Peter pa je ostal sam in se

znova zatopil v štetje belcev. Čisto samogibno je že opravljal to delo, neznanska sreča ga je skoro utrudila.

Zvečer, ko so dobili konji enotno temno barvo, so se samo belci še razločili, Peter je štel te svetle, zibajoče se lise in končno tretjič zavezal robec. Iz pravljič se je spominjal, da se ne godi dobro tistemu, kdor je preveč pohlepen, zategadelj se je junaško odpovedal nadaljnjim belcem in se odpravil v hišo z veliko vero v srcu, da ga prihodnje dni čaka zavidljivo redka in sijajna sreča.

Ponoči se mu je sanjalo o polnih koših nožev z dvanajstimi rezili, imel je uro, kadil je cigarete, ne da bi mu bilo neprijetno, in pri tem mu je denar žvenkljal v žepu.

Peter ni mislil, da bi mu moglo kaj drugega tudi prinesiti srečo. Seveda, lepo bi bilo, če bi se končala vojna in bi se vrnil oče; tudi bratranec, s katerim sta bila v besedi, da mu bo za birmanskega botra, bi bržkone prišel. A to so bile preveč daljne stvari in Peter ni nikdar mislil nanje, ko se je poganjal za srečo. Blizu je bilo toliko lepih in poželenja vrednih dobrot, ki bi mogle Petra osrečiti; zato je razen nožev, ur, denarja in nemara leče iz daljnogleda, vse drugo pustil vnemar.

Vse pogoje za srečo je izpolnil in zdaj je čisto potrpežljivo čakal. Vedel je, da sreča nekje ždi, nenadoma se bo znašla pred njim, samo sklonil se bo in jo pobral, nič drugega... Vznemiril se je šele, ko je našel Blaž primerno dober nož z dvema reziloma in škarjicami, katerih ena polovica je odpadla.

Odslej je Peter začel gledati v tla in hoditi po najbolj nenavadnih krajih, da bi našel tisto, kar mu je usoda obljubila s tem, da mu je pripeljala pred oči toliko belih konj. Tale vojna je prava doba, ko utegne človek imeti srečo!

Kakor je iskal — nič ni našel. Še gumb je izgubil, ko se mu je z blagom odtrgal od hlač. Prav na ta gumb je bil tako ponosen; priigral ga je v šoli in nemara je bil srebrn, saj je bil čisto podoben gumbom na žametastih telovnikih, ki jih je nosilo nekoliko starčkov ob nedeljah k maši. —

Petra se je lotevalo tiho, toda globoko in skoro boleče razočaranje. Zdaj je videl, da je stričev dvom v bele konje docela opravičen in da bo resnična samo smešna zveza med belcem in nedeljo... Navzlic temu je le redko pozabil, da ni gledal v tla. Pomagalo mu je le toliko, da ni ob deževju čevljev preveč umazal...

Šolarji pred šolo niso prav nič več govorili o belih konjih. Zdaj je bilo važno le streljanje z vžigalnimi kamicami za naboje. To je bila zanimiva igra in pravili so, da je nekemu fantu pri Sv. Duhu pri tem odneslo noht s palca...

Neki dan so minute, preden se je začel pouk, Petru neverjetno hitro potekale, a Blaža, ki je nesel stari plevici kosilo na njivo, ni bilo od nikoder. Učitelj se je že sklonil skozi okno in poklical gornji oddelek v sobo. Nato se je prikazala učiteljica, se pogovorila z otroki in jih odvedla v razred.

Blaža pa še nikjer! Mati je naročila Petru, da ga mora pri učitelju opravičiti, če bi zamudil, Peter pa tega ni maral, ker je pred nekoliko dnevi predrzno nagajal učiteljevim otrokom. Čakal je Blaža; obotavljal se je, da je bil zadnji, kar ni bila njegova navada. Učiteljica ga je poklicala, on pa je še enkrat stekel in izza ograje pogledal po poti, kjer bi moral priti Blaž. Da, res je prihajal... izredno počasi. Pa ni bil sam. Stopal je ob vojaku, ki ga je neprestano gledal. Od časa do časa je bilo videti, kakor da sta spregovorila kako besedo. Peter je zavpil:

»Halo, Blaž! So že šli v razred! Kaj pa postavaš s tem vojakom? Hiti!«
Nato se je obrnil in stekel v nižji oddelek.

Po šoli je iskal Blaža, da bi ga vprašal, kaj mu je vojak povedal, a ni ga našel. Zato se je tudi sam odpravil domov, da bi odložil zeleno torbo s knjigami. Glej, v hiši je bil tisti vojak... Blisk ni bolj hiter kakor je bilo spoznanje, da je to oče, ki je prišel po enajstih mesecih s fronte v Tirolah... Peter mu je moral dati roko, oče ga je vprašal, če je kaj pomagal materi. Nekaj časa je mencial, nazadnje je stisnil odgovor v nekak napol razumljiv: »Da,« in se zmuznil v kuhinjo k materi, da bi mu povedala, kako in kaj je z očetom, kajti z materjo se je v takih stvareh, kakor je bil očetov prihod, še najlaže pogovoril.

Petru se je zdelo vse skupaj dovolj čudno! Doslej je bil oče njegovim mislim tako oddaljen, da skoraj ni bil več resničen. Predvojnega se je le medlo spominjal; zdaj je toliko dni preteklo brez njega. Res so vsak večer molili, da bi ga krogla ne zadela, res so dostikrat govorili, da bi oče že vse uredil, kar ni bilo prav, če bi bil doma. V občutju otrok je živel kot modri, in mogočni mož, ki mu bodo pokorne dekline in živina. In zdaj je doma! Hodi po dvorišču, se ogleduje po podu, maže vozove, čisti Luco in Liso in ravna gnoj pod živino! V trenutku je popravil ključavnico pri shrambi za orodje. Hodi po hlevu in se jezi, ker so ženske toliko stvari zanemarile, a videti je, da ni preveč jezen.

»Lepo je«, pravijo sosedje, »da je oče doma.« Petru pa kljub temu ni prijetno pri srcu, kajti oče ga ovira, da ne more iskati sreče. In tako tuja sta si! —

Peter je med tem časom vse, kar je zadevalo belce in srečo, natanko premislil in sklenil, da pač zato nič ne najde, ker mu je usoda določila, naj poišče krsto kralja Atila. Menda mu noče dajati drobcev, ampak vse bogastvo in srečo bo kar nenadoma odkril v potoku.

Kolikorkrat gre naslednji dan Peter z motiko k vodi, da bi začel z delom, vselej ga oče pokliče. Govorita, toda ne o belih konjih in dragoceni Atilovi krsti. Deček nejasno čuti, da morajo ostati te stvari tajne, kakor mora biti tajno toliko drugega. Na primer cigarete... Dokler je bil oče pri vojaki, je sem in tja pokadil za podom kako polovičko. Zdaj, ko je prišel domov, ker »so ga začasno odpustili«, (kakor je rekel Dolnov stric, da po-

menijo nemške besede), je bilo to čisto nemogoče. Oče bi zvedel, čeprav ga ne bi videl. Dobro pa je le, če je doma. Dekli se ne prepirata več z materjo, še ubogata jo, in ne žgeta več petroleja v hlevu, ko klepečeta z vojaki. Tudi s Petrom sta prijazni, ker se bojita, da ne bi razodel očetu, kolikokrat je bila živina lačna, ker sta hodili po plesih, in je morala mati sama vse opraviti po hiši in hlevu.

Navzlic temu se Peter ni mogel sprijazniti z očetom tako hitro kakor Blaž, ki je že cele ure moževal z njim, ne da bi zardel. Vendar tudi tako boječ ni bil, kot v prvem trenutku Aleš, ki je zlezel pod peč, kakor hitro je mati vzkliknila, da je oče doma. Seveda, Aleš še ni hodil v šolo, a vendar... Petru je bil dan nenavadno dolg, kajti neka nedoločna sila ga je držala vse ure blizu hiše. Zatekel se je na podstrešje in našel tam tisti srebrni gumb. Sreča se je očitno norčevala ž njim!..

Zvečer so sedeli otroci že na peči, dekleta so odšle nekam v vas, oče pa je govoril z materjo pred pečjo.

Blaž in Peter sta ugotavljala, koliko »vran« manjka Alešu do stropa, če stoji na peči. »Vrana« je bila nekoliko nejasna beseda in je pomenila otroško ped.

»Še eno, Aleš, pa boš do stropa! Lani sta ti manjkali še dve!«

Aleš se je tega neizmerno razveselil, začel je skakati po peči, da je bobnelo. Vrišč in hrum je prignal očeta iz kuhinje. Aleš se ni potuhnil za peč, kakor bi bil še včeraj napravil, ampak se je pognal v očetovo naročje in zavpil, da mu manjka samo ena »vrana« še, pa bo tako velik kakor Peter.

Če je bil Aleš tako pogumen, da se ni bal očeta, je moral tudi Peter nekaj storiti. Skočil je izza peči, ne da bi se prijel za držaj, ki je molel iz stropa in zaklical:

»Ali hočeš videti vojno? Nemara je še nikdar nisi videl!«

»Pokaži!« Oče je postavil Aleša na tla in se obrnil samo k Petru.

Peter je sedel na klop, prislonil obraz k peči in pogledal, če se kažejo v pečnicah ostri odsevi luči, ki sta jih z Blažem označila za vojno. »Vojna je, kar poglej!«, je rekel Peter. Blaž in Aleš sta pritiskala čela ob peč in vzklikala, da jo že vidita. Peter pa je razlagal očetu, da so svetlobne črte sulice divjih Turkov in Tatarov, nemara pa pomenijo tudi tisti ogenj na fronti, o katerem je pravil oče Dolnovemu stricu in o katerem so pripovedovali tudi vojaki. Oče je pogledal in rekel, da je takale vojna, ki jo gledaš doma v peči, res prijazna, ampak tam na fronti da je čisto drugačna...

»Čudovita stvar je pa le«, je mislil Peter in ni več odmaknil oči, ko sta se z očetom s pogledi ujela.

Neko novo, neznano čustvo ga je začelo prevzemati. Čutil je, da se očeta ne boji več, ampak da ga nekaj sili, da bi ves večer sedel ob njem, mu gledal v oči in poslušal njegove besede...

Nato so vsi zlezli na peč, mati je prišla iz kuhinje in oče je pripovedoval o pravi vojni, kako pokajo topovi in šrapneli in kjer ni nič drugega mislil, kakor da bi ostal živ in se vrnil k svojim domačim. No, zdaj je to srečo doživel!

Petra navdaja neko posebno čustvo. Ve, da bi še toliko belih konj ne moglo vsejati takega ugodja v njegove prsi. Čuti, da ima očeta rajši kot ducat nožev z dvanajstimi rezili ali najlepše povečevalno steklo.

»Nemara«, si misli, »je oče prav zato prišel zdrav s fronte in se vrnil srečno domov, ker sem naštel tri sto belih konj. Nemara... je to... tista sreča.« Kakor hitro se mu je ta misel porodila, že si je bil v svesti, da je resnična. Nikomur ni nič rekel, toda z žarečimi očmi je gledal zdaj očeta in mater, zdaj brate in sestre, ki so se smehljali že zaradi tega, ker so bili vsi zbrani. — Peter se ni smehljaj, toda ponosen je bil, da je njihova sreča njegovo delo...

PETER IŠČE SLAVE

Peter je sedel na mizi, noge je položil na klop in gledal skozi okno na vrt, na cesto in dalje na polje, kjer je ležalo po mejah med zoranimi njivami za prst pomladnega snega, da je bila pokrajina kakor stara s srebrom obrobljena razglednica. Globoko se je zamislil...

Dolnov Tine je zbolel za vratnico. Kdorkoli je Petra srečal, ga je vprašal, če ve, kako je Dolnovemu fantu. Za Petra pa se še nikdar ni nihče zanimal, nemara prav zato, ker je bil majhen deček, še manjši kakor Lovre, čeprav je bil starejši.

Le kaj mora človek napraviti, da ga ljudje upoštevajo, se zanimajo za njegovo zdravje in povprašujejo, kako se počuti? Kaj pa je napravila »Juna-kinja iz Štajra«, da so mati in dekle vsak četrtek nestrpno čakale tednika? Najraje bi bile vse tri obenem prebrale podlistek in potem so govorile o nekem Henriku, ki ni izumil niti parnega stroja niti odkril severnega tečaja kakor kapitan Hatteras.

Peter je vzel tednik in bral: Henrik je hodil nekoliko strani po stopnicah, mrmral, da je življenje uničeno, in obstal prav takrat, ko se je tudi podlistek končal.

Če je treba samo po stopnicah hoditi, da se ljudje brigajo za človeka in da dekle vprašujejo, če se je pismonoša že oglasil, tedaj bo Peter napravil še več. (Ko bo slaven, bodo gotovo nekje mati in dekle, ki jih ne pozna, vsak teden spraševale, kako je z njim...)

Odšel je iz hiše s trdnim sklepom, da bo sestavil parni stroj. Svojo misel je razodel Blažu in oba sta pol ure navdušeno govorila, kako prijetno bo, ko bo stroj gotov. Podoben bo lokomotivi, samo s to razliko, da bo manjši in da ne bo vozil po tračnicah, ampak kar po dvorišču. Pred shrambo za orodje sta znosila nekaj praznih posod za konzerve, začela sekati z dletom pločevino

in pripravljati drva, s katerimi bosta kurila stroj. Oče pa jima je vso stvar preprečil samo zaradi dleta in sekire, ki je bila takoj skrhana, kakor hitro jo je Peter dobil v roke. Pri tem se je še smejal njuni nameri, da je Blaž hitro odšel nekam v vas, Peter se je pa odpravil v hišo.

Že v veži je zaslišal, da je nekdo prišel. Res, sestrična je prinesla materi nekoliko knjig in mati je rekla:

»Oh, Jurčič! Tega pa res rada berem. Tako domače piše!«

»Ampak Tavčar«, se je oglasila sestrična. »Kar jokati sem morala, ko sem brala!«

Mati se je nasmehnila: »Tako! Tavčarja sem poznala. Ko je bila v vasi veselica, je dal za dva sodčka piva, ker so ljudje klicali: naj živi Tavčar in Slovenci.«

Peter ju ni več poslušal, ampak je začel premišljevati, kar je slišal. Sicer ni imel toliko denarja, da bi dal v katerikoli vasi za tisto grenko pivo, a tudi Jurčič nemara ni delal takih stvari, pa je vendar mati toliko govorila o njem. Ko je sestrična odšla, je vprašal:

»Mati, ali sta v sorodu z Jurčičem, da ga tako hvalite?«

»Kaj še! Povesti je pisal!«

»Kakor o junakinji, ki je iz Štajra?«

»Seveda, in še bolj zanimive!«

Tu je bilo torej središče vsega vprašanja. Človek mora dajati po veselicah za vino, hoditi po stopnicah in mrmrati, da je življenje uničeno, ali pa pisati povesti — in ljudje ga poznajo daleč naokrog.

Sklenil je, da bo napisal povest, samo tega ni vedel, o čem.

Pozno popoldne je bilo, Peter se je spet usedel za mizo, pa nenadoma zardel. Zagledal je namreč sosedovo staro mater, ki se je sprehajala po vrtu. Petru se je zdela vsako leto manjša in ko sta z Blažem govorila o njej, sta bila prepričana, da raste nazaj. Ta stvar je bila tako važna in zanimiva, da jo mora Peter na vsak način popisati. Poklical je Aleša, da bi skupaj šla vprašat staro mater, kako se počuti, ko je vsako zimo manjša, ali jo kaj tišči pri srcu in v želodcu...

Stara mati je vso zimo čepela za pečjo. Časih je sedla tudi na klop pri oknu, gledala po vasi in vrtu in vsakih pet minut pomolila skozi luknjico v šipi bučno pečko. To je opazila sinica, ki je ves dan poplesavala po tepki pred oknom. Pognala se je na železne križe v oknu, kradoma vzela pečko in jo izkljuvala kje blizu hiše.

Proti spomladi je hodila starka na vrt. Sinica jo je zagledala že na pragu, zaletela se ji je v krilo, a stara mati ji je vrgla pečko, ki jih je nosila v žepu.

»Poglej jo, mršno, čisto dobro me pozna«, je vzkliknila, kadar se je napotila po vrtu in jo je sinica spremljala po drevju.

Ko je starka zagledala Petra in Aleša, ju je poklicala, da bi ji pokazala, kje sinica lušči pečko in prepeva svoj: ci-cii, kajti njene oči je niso mogle več najti med vejami.

»Tako me pozna, kar me more«, je rekla, ko sta jo ji odkrila. »Lepo bi bilo, če bi mi ne bila hvaležna. Radi nje sem sedela pri oknu, kjer piha.«

Peter ni natančno razumel vseh besed, a prestrašil se je njenih ugaslih oči in rok, ki so bile kakor pokrite s prozornim usnjem.

»Kako le more učiteljica trditi, da je zima starka«, si je mislil, zakaj zima je pomenila zanj vesel, ščemeč odblesk sonca na snegu, čudovito modro nebo nad sneženimi drevesi, rdeča lica otrok na ledu, ne pa tisočero gub in kalne oči stare matere. Nikakor je ni mogel vprašati, kar se je bil namenil.

»Pojdi, fantič!« je velel Alešu, ki je vzel materi palico iz rok in sključeno hodil po poti, da se mu je starka nasmehnila.

»Vidite, mati!« Obrnil se je, se zaletel, da bi se prevalil čez ograjo, pa je nenadoma obstal.

»O, poglejte no!« Strmel je na nekaj pri plotu.

Aleš je pritekel in zaklical: »Miška je!« Iztegnil je roko, da bi se poigral z njo, a strahoma je odskočil, ko se je žival pomaknila navzgor po kolu. Stara mati je prišla bliže, vzela naočnike iz žepa in spregovorila čez nekaj časa:

»To je netopir! Le kje se je zlomek tako zgodaj vzel!«

Peter se je zaveroval v žival. Netopirja je že videl, a samo v mraku, ko je letal po dvorišču. Podnevi je čisto drugačen videti. S paličico mu je odprl gobček in vznemirjeno zaklical:

»Aleš, mati! Netopir ima zobe. Leta po zraku kot ptica, pa ima zobe kot zverina. Ali učenjaki to vedo?«

»Ne vedo«, je rekel Aleš, ki še ni hodil v šolo.

»Nikoli nisem slišala kaj takega«, je menila stara mati.

»Jaz tudi ne«, je rekel Peter. V trenutku je spoznal, da mu je usoda prijazna. Svetu bo razkril, da ima netopir zobe in dosegel bo večjo slavo, kakor Henrik na stopnicah, Dolnov Tine ali oni, ki je dajal za pivo in čigar ime je pozabil.

Dolgo je ogledoval ptiča, se čudil kako zapleteno je življenje, posebno pri netopirjih, in sklenil, da bo napisal o netopirjevih zobeh povest, ter jo poslal v »Ilustrovani Glasnik«.

Stara mati je odšla v hišo, Aleš se je nekam zgubil, po nebu so se razpredle rdeče meglice kakor štrnasti lasje neznanega orjaka, ki leži za gorami, in skoznje se je svetila prva zvezda. Peter pa je stal še vedno pri plotu, dregal netopirja in se čudil... Da, pokazal bo svetu, kaj premore majhen deček, če ima srečo.

Drugi dan je šel gledat v stričevo knjigo. Netopir je bil tam res narisani, a gobček je imel zaprt. Ljudje takrat še gotovo niso vedeli, kaj ima v njem.

Velikih načrtov ljudje često zaradi majhnih zaprek ne izvrše. Tudi Petrova misel ni takoj postala dejanje, zakaj na noben način ni dobil pravnega papirja, kamor bi povest napisal. Prvi osnutek je napravil na tednik, kjer je bil zaplenjen kratek članek. Prav prijazno je, ko je v časopisu kaj zaplenjeno. Tedaj lahko pišeš, kar hočeš, prostora je dovolj... Peter je napisal prvi in edini stavek svoje povesti: Netopir ima zobe. Aleš, ki je hotel pri Petrovi slavi sodelovati, je menil, da je to dovolj; Blažu ni bilo jasno, kako se pišejo povesti o netopirjevih zobeh, saj še nobene ni bral, oče pa je rekel, da je vsekakor premalo. »Tisti, ki pišejo«, je razlagal Petru, »napišejo preprosto stvar z mnogimi besedami. Kdo bi jim pa sicer verjel, da so učenjaki!«

Peter je obžaloval, da je vso stvar tako kratko napisal. Če je še bolj premišljeval, vendar ni mogel pristaviti drugega, kakor da je zobe pri netopirju sam videl, da sta jih opazila tudi Aleš in sosedova stara mati.

Končno se je preveril, da za veliko stvar ni škoda žrtev; iztrgal je iz novega zvezka list, napisal nanj oba stavka in spravil vse skupaj v torbo, dokler ne bo poslal v »Ilustrovani Glasnik«. Živel je v lahnem razburjenju, ki je bilo podobno nemiru raziskovalcev, ko vidijo, da je cilj že čisto blizu.

V četrtek je nameraval pismo dati pismonoši in dopoldne je šel v šolo. Učiteljica je govorila o živalih. Peter je dvignil roko in povedal, kaj je opazil pri netopirju. Pohvalila ga je, ne da bi se začudila, in Peter je v tistem trenutku zelo malo cenil znanje učiteljice, ki nima smisla za nova odkritja. Drugo uro pa je kazala šolarjem slike živali. Peter je najprej opazil netopirja. Odpiral je gobec in... ali je resnica... v njem se je svetila vrsta lepih zob.

V trenutku se je zrušilo upanje na slavo, ki jo je Peter menil doseči. Ura je minila, ne da bi Peter vedel, da je v razredu.

Popoldne je šel na vrt. Sinica stare matere je pela svojo kratko pesem. Bilo je, kakor bi nekdo malo napačno potegoval z lokom po struni, ki je napeta med drevjem. In stara mati je iskala svojo predpustno nemirno ptico po vejah, a Peter se ni zmenil zanj.

Ti netopirjevi zobje so ga čisto potrli. Doživljal je žalost in grenkobo, kakršno doživi človek, ki spozna, da je s svojimi odkritji in mislimi prišel prepozno.

»Življenje je uničeno!« je vzkliknil s Henrikom, ki je hodil po stopnicah. S počasnimi koraki in s težo v srcu je šel k zeleni torbi, vzel iz nje svojo povest in jo nesel v ogenj, ne da bi jo pogledal...

(Dalje)

MLADOST NA VASI

TONE ŠIFRER

PRETEP

Poleti, ko skrivnostni kobilar prižvižga na vrtove in naznani, da bo odšel v južne kraje, ker se je leto nagnilo, se je naselilo v Petrovem srcu sovraštvo.

Doslej ni bil hud še na nikogar dalj časa. Stanku Draškovcu je odpustil po treh dneh, dasi mu je v šoli polil črnilo po novih hlačah iz vojaškega plašča. Zdaj pa je sovražil, sovražil je vso vas Mlako; in pri tem ni bil sam. Prav tako so se jezili na Mlako, ki je ležala na močvirnem svetu onkraj potoka, Blaž, Lovre, bratranec Tine in mnogo drugih fantov, s katerimi je hodil Peter ob nedeljah na potep.

Kako naj bi bil človek miren! Šolarji iz Mlake, otroci polzemljakov, bajtarjev in delavcev so v šoli govorili, da bodo oni vzeli kmetom v vasi zemljo in jo razdelili med sabo. Peter se je zbal za domače njive, posebno za tiste, ki jih je oče napravil šele zadnjo pomlad na mestu, kjer so tri leta stale vojaške barake. Sam mu je pri tej priliki vodil konje, česar noben široko-ustnež iz Mlake ne bi znal, in zdaj je imel pšenico, ki je zrastle na prvi njivi kakor za svojo.

Peter se je zaradi govoric o zemlji posvetoval z očetom prav takrat, ko je prišel v vas stric Doln. Oba sta se smejala njegovi bojazni in začela pripovedovati materi, da slišita take stvari tudi ob nedeljah v gostilni, a nihče, tudi tisti, ki bi želeli, ne verujejo, da se bo kaj takega resnično zgodilo.

»Potem bi ravno noben ne mogel živeti«, je rekel stric. »Zemlja samo takrat rodi, če ji daš vse, ne pa samo dobro voljo.«

Ne da bi Peter te besede razumel, se je nenadoma pomiril. Vendar se je odpravil k Lovretu, da sta pregledala zalogo strelnih kapic in nabojev, ki jih je Lovre prenesel v kolnico, odkar so Grahovarjevi začeli zidati hišo.

»Ali boš dal naboje, če bo treba?« je vprašal Peter Lovreta, ko sta zložila strelivo spet v lesen zaboj, ga potisnila za kole in deske v kotu in ga zadelala s slamo.

»Bom. Ampak, kje bi dobili puško?«

»Škoda, da je oče ni prinesel iz vojne. Vrgel jo je od sebe, kakor hitro jo je smel. Ampak naš sosed jo ima. Menda jo bo posodil.«

»Mlačanom ne bomo pustili, da bi prišli čez potok!«

»Pravijo, da bi nam pobrali tudi živino. Gotovo bi hoteli še Luco in Liso. Kakopak. Brez živine njive ne rode, ker ni gnoja!«

Fanta sta sedela v poltemi in se tresla od strahu, če bo treba braniti zemljo, do katere sta čutila nejasno nagnenje. Zagotovila sta si, da bosta kljub vsemu, kar se bo zgodilo, mlačanske šolarje kmalu pošteno premikastila.

»Stanka Draškovca ne bova tepla, Lovre!«

»Dobro, tega ne. Menda drži s kmeti in noče o zemlji nič slišati; doma imajo za dve kravi.«

Lovre je moral po nekakih opravkih h kovaču, Peter pa je šel ob potoku in delal načrte, kako bi utrdili vas, če bi prišla sila. Mislil je na tabore, a okoli cerkve ni bilo nikakega zidu, ki bi ga mogli porabiti. Sicer pa hudega ne bo, zakaj vsi Mlačani pač niso bili istega mnenja. Posebno Stanko je govoril o šoli vedno druge stvari, o zemlji ni hotel nikdar nič slišati.

S Stankom sta bila soseda v klopi in v odmorih je pripovedoval Petru stare pravljice, kratke zgodbe, katerim se je moral vselej smejati, in lastne prigode, zaradi katerih je Peter sklenil z njim prijateljstvo. Nekoč je Stanko ujel tri miši, jih odrl in dal kuhati, da bi videl, kakšen okus bo imela juha. Miške so v loncu že vrele, ko je nesreča prinesla k ognjišču Stankovo mater. Priznati je moral, da mu je po zelo kratkem razgovoru vse skupaj vrgla na smetišče, in on je dve uri potem pomival lonce... Sklenil pa je, da bo še poskusil kuhati, ko bo mati zdoma. Nameraval je ujeti kako belouško, zakaj slišal je, da so nekoč kosci po pomoti skuhali gada za kosilo in boljše juhe da še niso jedli...

V šoli so se zbirali Mlačani posebej v gručah, govorili o gobah, ki so jih brali preteklo leto in o denarju, ki ga bodo izkupili letos za borovnice. Stanko Draškovec je zaklical Petru:

»Na vaši Dobravi raste neverjetno jagod in skoro bodo zrele. Boš šel takrat z nami?« Peter je obljubil, šolsko leto se je zaključilo, a Stanko mu ni povedal, če so jagode že godne. Z Lovretom pa tudi Mlačanov nista pretepla. Njuno sovraštvo se je za nekaj časa poleglo, da bo pozneje planilo na dan kakor veter, ki zdivja pred nevihto čez vrtove.

Na tiste jagode pa ni pozabil ne Peter ne Stanko! Neko opoldne je prišel po Petra; Peter je vzel s seboj Aleša in krenili so na Dobravo. Trudila sta se, a tako malo jagod sta z Alešem nabrala, da je bilo Petra sram. Pred nosom so jih pobrale mlačanske ženske in še norčevale so se ž njim:

»Ali bo kaj prida? Čigav pa si ti? A, po podobi te poznam, da si Petrov! -- Seveda, kmečke roke so za jagode prenerodne.«

Peter se jih je izogibal. Pri tem beganju pa je prevrnil skoro poln nabiravček jagod.

»Lahom jih je prodal!« je vzkliknil nekdo. Vsa tropa, ki se je razpršila med nizkimi borovci in obirala borovje, je pritekla. Petru so se smejali in začeli skoraj prepevati: Peter je jagode Lahom prodal. »Skoro boš bogat«, je vzkliknil Stankov brat Miha, ki ga Peter ni maral.

Aleš vsega ni prav nič razumel in je začel jokati, Peter je bil močno rdeč v lice; kmalu sta pobrala svojo posodo in se napotila domov, dasi ju je Stanko zadrževal in obljubil, da jima bo pomagal, ko bo napolnil lonec.

Peter se ni dal pregovoriti, raje je tvegaj, da zaide, ker poti ni dobro poznal, kakor da bi skupno z Mlačani bral jagode.

Veter osebnega ponižanja je znova razpihal sovraštvo v njem. Doma je silil v očeta, naj prepove Mlačanom brati jagode in suh les po delih, ki so njegova last. Oče je rekel, da bi to res mogel napraviti, a ne ljubi se mu, zakaj mlačanske babnice bi zagnale tak vrišč, da vse jagode in drugo ni toliko vredno kakor mir.

Peter pa ni bil teh misli, tudi Blaž ne, Lovre pa je povedal, da znova išče prilike, kako bi mlačanske šolarje nabunkal. Brez vzroka se jih ni mogel lotiti, saj so že itak mlačanske matere vsakokrat regljale, kadar je kdo zapodil otroke z vrtov ali jih zasačil na črešnjah.

Sovraštvo v srcih, ki so se vsake počitnice globlje navezala na zemljo, je rastlo neprestano. Vzrokov je bilo več in več...

Nedeljske popoldneve se je hodil Peter s tovariši kopat na potok Sušco, ki teče, skrivnosten in bister, v strugi polni tolmunov med lesovi pod hribi, pol ure od vasi. Časih so hodili otroci iz Dragočajne k posameznim tolmunom v gručah, ki so se po starosti razlikovale. Sedaj, ko so nastopili nemirni časi, pa so se družili ponavljalci in dečki kakor Peter, ki je dovršil komaj tretji oddelek.

»Čim več nas mora biti«, so pripovedovali večji in mislili na veliko trumo Mlačanov. »Samo steči ne smeš, če te kdo napade, potem se bo že oni zbal in zbežal.«

Nasprotje med vasmi je oživelo že v dečkih, ki še niso vedeli za vzroke starih sovraštev; mislili so, da morajo zato smatrati sosede za sovražnike, ker so govorice o zemlji spet oživile, ko se je bližala žetev.

Lovre je dregnil Petra s komolcem: »Nikogar se ne bojim.« Iz žepa je privlekel pest nabojev. »Teh se bodo bali, samo poskusijo naj nas napasti!«

Peter se je razveselil, poklical Blaža, ki je tudi veroval v naboje, kakor bi ga to moglo rešiti vsega strahu. Razigrano so se napotili k potoku in k tolmunu »pri dveh hrastih«, ki je ležal na svetu Dolnovega strica, a za katerega so rekli Mlačani, da je samo zanje in Dragočajncem prepovedali, da bi se kopali v njem.

Saj je bilo še drugih tolmunov dovolj in voda je bila povsod enako mrzla, a vsak izmed teh dvanajstih dečkov, ki so tekli po stezah k tolmunu, je čutil, da njegov lastninski ponos ne dovoljuje, da bi smeli Mlačani tako govoriti.

Pri vodi se je Peter zaradi sorodstva z gospodarjem tolmunu počutil čisto na varnem. Tudi Blaža in Petra je navdajala ista misel, zakaj končno je bilo le predolgočasno, da bi samo oprezali, kje se bo prikazal kak Mlačan, da bodo zgrabili obleke in se pripravili na boj ali na beg.

Blaž je predlagal in začeli so graditi jez čez potok. Prinašali so debelo kamenje, trgali z bregov ruše, zlagali drugo na drugo in voda je začela

naraščati. Poskusili so plavati, nihče iz dvanajstorce ni bil tega več in pogosto so požirali vodo, ki je bila radi gradnje jezu čisto motna.

»Halo«, je vpil Blaž. »Vsi na breg, da se voda očisti, potem bomo plavali!«

Nihče se ni zmenil za to. Peter pa bi rad videl, da bi brata ubogali, saj bi tako zrasla njegova vrednost; pomignil je Lovretu, govoril tiho z njim in Blažem in spet je začel Blaž klicati:

»Hej! Tine, France, Janez, Jože in drugi! Lovre ima naboje! Streljali bomo!«

Vsi so poznali to zabavo, ko so nametali v ogenj ostrih nabojev in potem v kritjih z zamirajočimi srci čakali, kdaj bo počil zadnji.

Truma nagih fantov, samo s predpasniki preko ledij, se je zapodila na breg, v neki roki so se znašle vžigalice, nekdo je kriknil, naj gredo po drva in kmalu so prinašali od vseh strani naročja suhih vej, ki so bile nad vse pripravne, da takoj napravijo velik ogenj.

Čez nekoliko minut se je motal dim skozi veje dveh velikih smrek, med katerimi so zakurili. Goli dečki so stali v krogu in se posvetovali, kdo bo vrgel naboje v ogenj, kar je bilo važno opravilo.

»Polovico jih bom jaz«, je rekel Lovre. »Moji so!« Vsem je bilo prav in določili so, naj vrže ostale Blaž, ki si je zmislil to zabavo. Razdelila sta naboje, vsak pet, obstala pri ognju, ostali pa so se umaknili nekoliko korakov, čeprav bi se morali skriti za robove struge ali kamorkoli. Na vsak način so hoteli videti, kako bosta vrgla Lovre in Blaž naboje v žerjavico, zakaj dostikrat se je kdo zbal, zagnal vse skupaj proč in zbežal. Blaž je štel: »Ena, dva, tri.«

»Ogenj!«, sta vzkliknila, previdno vrgla naboje med plamene in stekla, kar so jima dale noge.

V trenutku so izginile vse glave v strugi. Peter je tičal skoro pri vodi in drhtel od hladu in pričakovanja.

»Eden«, so vzkliknili hkrati, ko je počilo prvič. Zdaj so se dvignile glave izza roba; šteli so pike, ki so se vrstili v kratkih, nepravilnih presledkih.

Čakali so, da bi počilo desetič, kar zašepeče Peter: »Mlačani!«

Dvanajst parov oči se je ozrlo in videli so, da ob potoku prodirajo po ozki stezi šolarji iz Mlake.

»Petnajst jih je«, je vzdihnil Lovre, »in jaz nimam nobenega naboja več.«

»Kdo je streljal?« so izpraševali.

»Skrijte se!« so jim klicali Petrovi tovariši. »Naboji so še v ognju.« Ko pa so zvedeli, da se samo en naboj še ni razletel, so se pomilovalno nasmehnili boječnežem, češ, kako morejo misliti, da bo naboj še počil, če je že skoro četrt ure v žerjavici.

Približali so se ognju; tu in tam se je sukljal iz ogorka plamenček, sicer pa je bila žerjavica vsa razmetana in pomešana z očrnelimi, zvitimi obodi medenih nabojev. Krogel ni bilo nikjer.

Med Mlačani sta bila Stanko Draškovec in Černajev Vinko, ki ga je Peter dobro poznal, saj je njegova sestra časih služila pri Petrovih. Od teh ljudi mu menda ni pretila nobena nevarnost. Černajev je zapazil naboj, ki je odpovedal, vzel palico in zgrebel nanj kupček žerjavice. Takoj se je dvignil iz kupčka plamen, v naslednjem trenutku pa je počilo in Stankov brat Miha je obupno zakričal: »Aaa, mene je!«

Prestrašeno je gledal roko; izpod rokava mu je počasi pricurila kri in Miha je začel jokati, Stanko pa je gledal zdaj v Mlačane zdaj v druge, kakor bi ne razumel ničesar.

Nekaj časa so bili vsi presenečeni, nato pa so začeli Mlačani kričati, da so Dragočajnci krivi tega in da se bodo že drugod pogovorili, zakaj počenjajo stvari, ki so celo po zakonu prepovedane.

Stanko se je otresel strahu in zdaj je jezikal, da je bilo Petru kar nerodno. Seveda je bila nesreča, a kriv je bil pač Miha sam.

Besede so postajale vedno ostrejšje, Peter in Lovre sta šla s kolikor mogoče malomarnim obrazom k tolmunu po obleke. Prav, ko je Peter pogledal, če so srajca, hlače in telovnik na mestu, je nekdo zavpil: »Hura«. Peter je pograbil obleko, ne da bi se ozrl, a v tistem trenutku ga je od zadaj zgrabilo dvoje rok in ga treščilo z obleko vred v tolmun...

Čez pol ure je Peter sedel z Lovretom na peči pri Lovretovi sorodnici v Mlaki...

Nihče ni vedel, kako se je vsa stvar zgodila. Petru ni bilo čisto jasno, kako je požiral v tolmunu vodo, kako ga je prevzemala misel, da ne sme izpustiti obleke iz rok in kako je končno zlezel iz potoka ter se pognal v gozd. V blaznem strahu je tekel proti vasi; za nekim grmom je srečal Lovreta, ki je nehal ovijati obleko in bil pripravljen na beg, če bo treba. Skoro solze so jima prišle v oči, ko sta se spogledala... Pomagala sta drug drugemu oviti obleko in jo obleči; napotila sta se k Lovretovi teti, stari samki, ki je živela v koči na koncu Mlake; nič ji nista povedala, kaj se jima je pripetilo.

»Kopala sva se, pa naju zebe. Ali se moreva pogreti?« je vprašal Lovre kratkovidno staro žensko.

»Seveda, le prehladi se, paglavec«, je mrmrala teta, jima velela na peč ter jima prinesla takoj suhih hrušk in odejo.

»Takoj pod odejo! Za vedno sta lahko nesrečna, če se ne spotita!« Odšla je v kuhinjo, da bi skuhala lipovega čaja, fanta pa sta tiho zlezla pod odejo v čudnem občutku, da zunaj sije julijsko sonce...

Zagledala sta se v sliko nad vrati. Kazala je, kako se pečejo duše v vicah na vročem ognju.

»Vse Mlačane bi poslal tjale«, je rekel Peter in grdo gledal.

»Ali veš, kdo je mene vrgel v vodo? Tebe je Černajev!«

»Oo«, je vzdihnil Peter. »In njegova sestra je služila pri nas, njegova mati pride časih k nam in ga tako zagovarja.«

»In Stanko Draškovec se je smejal, ko si lezel iz vode!«

»Tako?« Peter se je zgrozil nad sovraštvom, ki mu je napolnilo srce. Vendar, Stanku bi še prizanesel, če se bosta kdaj srečala.

»Do smrti ne pozabim Černajevemu! Nekoč, ko bo bolan, da se še ganiti ne bo mogel, ga bom poiskal in pretepel.«

V Petru je zaživela želja po maščevanju, kakor je doslej še ni poznal. Želel je, da ogenj uniči Mlako, da jo razdene potres, da jo napadejo Turki in pokoljejo vse ljudi...

Lovre mu je pritrjeval, polagoma sta utihnila in ko je teta prišla gledat, kako in kaj, sta spala in krepko vlekla vase vonj po sparjeni obleki, ki je napolnil vso izbo.

Zdaj pa zdaj sta se v spanju nemirno zganila in zastokala...

Dogodek, ki se je pripetil »pri dveh hrastih«, je do skrajnosti razburil mlačanske matere, še bolj pa Petrove tovariše, ki so sklenili, da bodo Mlačanom to reč pošteno plačali.

V nedeljo so hodili dečki cele fare k deveti maši. Župnik jih je po opraviilu nekoliko zadržal in iz cerkve so se pomikali v dveh gručah: v prvi so bili Mlačani, v drugi Peter in tovariši. Besede so letele sem in tja, postajale so zasmehljive in boleče, da so večale jezo na obeh straneh. Gruči sta se zdaj oddaljili, zdaj približali, samo da drug drugemu pokažejo pogum. Marsikdo se je sklonil, zagrabil pest prahu in ga presipal iz roke v roko. Drugi so iskali pripravnega kamenja, ga lučali čez travnik in pri tem gledali, da niso bili nikdar praznih rok.

Vznemirjeni so prišli na križpot, kjer bi morali vsak na svojo stran. Mlačani preko travnikov, oni iz Dragočajne po cesti.

Draškovec Miha se je korak oddaljil od Mlačanov. Takoj so mu zaklicali: »Sem pojdi, če ne te bodo še ubili. Enkrat so že poskušali.« Stanko Draškovec je bil kar neznan. Očito je težkal kamen v roki.

»Sam je bil kriv«, je rekel Dolnov Tine. »Tisti svet je naš in vam ni bilo treba hoditi blizu.«

»Seveda, vi kmetje bi radi imeli vso zemljo zase!«

»Vi pa hočete brez dela živeti in kradete po polju in gozdu!«

»Še enkrat reci!«

»Stokrat, če hočeš!«

»Po njih!« je zavpil Lovre. Vsak je zgrabil, kar je mogel, koprivo ali poleno. Mlačani so stekli in se razleteli. Peter je prvi trenutek obstal, nato pa se je pognal za drugimi, metal na slepo kamenje in nenadoma naletel na nekoga, ga udaril s kamnom po rami, da se je oni v hipu obrnil in Peter je videl, da je Stanko.

Srd je gledal obema iz oči; Peter je opazil, da ni v sivih očeh šolskega sosedu nobene prizanesljivosti. Spoznala sta težo sovraštva, zapihala in se začela biti s pestmi, čisto slepa za vse, kar sta kdaj imela skupnega. Peter je udarjal na vso moč, postrani pogledal po travniku in videl, da vsak Dragočajnec pretepa svojega Mlačana. Pomislil je, kam naj pobegne, če bo Stanko močnejši, a začudil se je, ko je prijetno in zmagoslavno občutil, da so Stankovi udarci vse šibkejši. Skoro so ponehali, Peter pa ga je še držal za roko, v kateri je imel molitvenik, in ga tolkel po nadlahtnici. Pod pestjo je občutil, kako drobna in shujšana je ta roka.

Ko je Peter spet pogledal Stanka v oči, ni videl v njih več poguma, ampak strah; v kotih pri nosu so se mu nabirale solze. Še ga je stresel za roko in užival občutek, da je močnejši, a njegovo sovraštvo, za katerega je v družbi tovarišev mislil, da je neminljivo, je plahnelo. Čisto poredko je udarjal po tej šibki roki. Stanku so tekale solze po licih; stisnil je zobe, da ne bi jokal. Spogledala sta se, Petru se je že smilil, a moral ga je tepsti, moral ga je ... zaradi zemlje, zaradi žalitev in smeha v nedeljo ... Kakor bi neznan človek v njem vihtel roko! Vendar so bili udarci vse bolj rahli, nato pa se je naredil, kakor da mu je pošla moč. Na srečo je Stanko močno potegnil, iztrgal svojo roko z molitvenikom iz njegove in se zvalil v travo. Peter bi sedaj moral skočiti nadenj, a pustil je, da se je Stanko pobral in stekel. Na videz se je pognal za njim, toda vedno bolj počasi je stopal in slednjič obstal ...

Boj se je končal. Tovariši so se zbirali. Nadrobno so pripovedovali svoja junaštva, kazali odrgnjene členke in praske na licih, katere da so strašno maščevali.

Peter pa je bil čisto tiho. V njegovem srcu je bilo nekaj tako prazno. Mučilo ga je, da ni storil toliko kot drugi in žal mu je bilo, da se je moral spoprijeti prav s Stankom.

Občutil je, kako lahko je sovražiti, ko si v tovarišiji, in kako težko je človeku v trenutku, ko mora pokazati sovraštvo tistemu, ki mu prav za prav ni storil krivice ... Molčal je in hudo mu je bilo ...

(Dalje)

VOJNA

IGO GRUDEN

*Človek po božji podobi v osrčju svetá,
ki mu gorje je zalilo srcé in duhá,
slišim strahotno kričanje zdivjanih ljudi
drug proti drugemu v zboru z vseh štirih strani:
O vi prekleti, prekleti, prekleti vi psi!*

*Kriki z oblaki se trgajo v brezno nebá,
sredi viharja ni slišati tožbe zvoná,
s srcem srcé po človeško več ne govori,
drug proti drugemu zdaj samo lajajo vsi:
O vi prekleti, prekleti, prekleti vi psi!*

*Mož proti možu, pod njimi se majejo tla,
joka ne sliši otrok in porodnih žená,
vera v Boga je vtonila v močvirju krvi,
v gluhem vsemirju pošasten odmev se vali:
O vi prekleti, prekleti, prekleti vi psi!*

*Z meglo od tople krvi moj pogled je zastrt,
dnevi so težki kot tanki, ki nosijo smrt.*

MLADOST NA VASI

TONE ŠIFRER

VÉLIKE URE

V tisočernih podobah in ob vsakem koraku je spremljala Petra smrt, odkar se je zavedel.

Seveda, pozneje se je pokazalo, da je bila smrt stare Dolnove matere skoro koristna, zakaj dva dni po njenem pogrebu so odprli skrinjo, ki jo je v življenju vedno tako skrbno zaklepala, da Peter nikdar ni mogel pogledati vanjo, če je še bolj iskal prilike. Navzlic temu je prvi dan doživljal dolge ure tesnobe, ki mu jih je pripravila ta smrt.

Pred pogrebom je stala mati prav ob krsti; brisala si je solze in Petru je bilo dokaj neprijetno pri srcu, ko je prvič videl jokati svojo mater. Vendar se je moral zanimati za staro ženo na mrtvaškem odru. Obraz ji je izražal samozavestno misel, da je danes ona središče vse pozornosti, kar že leta

in leta ni bila. Roke je imela bele in Peter si nikdar ni mogel predstavljati, da so to tiste roke, ki so včasih pozimi privlekile iz brezdanjega žepa jabolko, kak oreh, suhe krhlje ali celo kak izredno svetel belič.

Ko je pri pogrebu stopal z očetom med bližnjimi sorodniki, takoj za ministranti, je mislil, da bi bilo že zaradi tistih jabolk koristno, če bi stara mati oživila. Mati bi potem ne jokala več, kar bi bilo tudi čisto prav. »Saj ni potrebno, da bi nenadoma vstala iz krste«, je premišljeval Peter. »Najprej naj bi se začele gibati roke; gotovo bi jih bilo strah ob mrtvem truplu, pa bi jih odrezali. Župnik bi jih dal ministrantu, ki je bil v svojem črnem ovratniku tako slovesen. Potem bi oživila glava in počasi bi sestavili staro mater do kraja. Gotovo bi vprašala pogrebce: »No, ljudje božji, kam pa greste? Saj sem živa!«

Nato bi se vsi skupaj obrnili domov. Peter se je veselo zasmel, ko je pomislil, kakšen zmeden obraz bi napravila dekla, saj bi morala stari materi vrniti copate, ki jih je takoj po njeni smrti obula. Oče je v tem trenutku prijel Petra za roko in mu iztisnil ves smeh. Ko je očetov pritisk popustil, se je poskušal o smrti stare matere poučiti. Potegnil je očeta za rokav in ga tiho vprašal: »Je stara mati za zmerom mrtva, oče?«

»Od sedaj naprej za zmerom«, je rekel oče.

»Sploh ne more oživeti?«

»Ne!« je dejal oče in prekinil razgovor.

Peter s tem dejstvom prav za prav ni računal, v prsih ga je stisnil strah pred nerazumljivim svetom. Njegov korak je postajal vse težji, v cerkvi se je stiskal k očetu in se junaško premagal, da se ni med mašami oziral na kor, čeprav se je bil doma tako namenil. Na pokopališču mu je tesnoba v srcu rasla, prehajala je v grozo, hotel bi zakričati, solze so mu silile v oči, vlekel se je stran, najrajši bi šel domov, za peč, a oče ga je držal za roko in nič ni kazalo, da bi ga izpustil. Tudi Blaž ga je nemirno gledal, kakor bi se bal, kdaj bo skočil v jamo.

Tesnoba ga je popustila šele takrat, ko so odprli doma zagonetno skrinjo. Prikazala so se neizmerno dobra jabolka. Tu jih je torej stara mati jemala, a Peter je večkrat razmišljal odkod prihajajo v njen žep, vedno so bili samo trije v njem. Poleg jabolk so ležale stare pisane rute, srebrn sklepanec, težka svilena krila, peče, avba in okrasje za ženitovanjsko pogačo. To so bile čudovito lepe okrašene paličice in kar je bilo glavno, razdelili so jih Blažu in Petru. Ovijal jih je rdeč, zelen in moder papir, na koncih pa so bili pritrjeni nekaki zlati cvetovi, ki so neprestano migetali in niso mirovali, če si držal roko še tako pri miru.

Ob smrti Dolnove stare matere Peter še ni hodil v šolo, a tega težkega občutka se je spomnil še čez nekaj let, ko je šel na pokopališče brez odraslih, samo s prijatelji in je pogledal celo v mrtvašnico.

V hladnem jesenskem vremenu so namreč poplavili polje pred vasjo tisoči italijanskih ujetnikov. V eni noči so razbili vse kozolce in jih pokurili. Žarometi, ki so jih postavili v zvonik, so vso noč preiskovali polje, če name-rava kdo ubežati; in strojnice so se neprestano oglašale. Zjutraj je bilo v mrtvaški hišici pet mrličev.

Blaž je prinesel to novico dopoldne domov. Peter je hitel po Lovreta in Dolnovega Tineta. Brez njega bi Peter raje ostal doma, zakaj Tine je bil vendar že hudo bolan in je prebival v hiši, kjer so imeli nekoč mrliča, ter bil tako utrjen proti strahu vsake vrste.

Molče so preskakovali luže in gazili po redkem blatu, ko so se odpravili na pokopališče. Že na vasi so se držali skupaj, med grobovi pa so se stisnili v gručico, ki bi bila pobegnila, če jih neka vznemirjenost ne bi zadrževala in obenem potiskala naprej. Spočetka so mislili pokukati samo skozi okno, ko so zapazili odprta vrata, so za trenutek obstali, nato pa se je oglasil Dol-nov Tine: »Grem gledat, če bo za vas kaj prostora!«

Odkril se je, odprl še malo vrata in vstopil. Takoj je skočil nazaj: »Kar naprej, nič se ne bojte!« Hitro so se zrinili v mrtvašnico in zagledali vojake. Ležali so na deskah kakor na nizkem pogradu, bili so zaviti v vojaške plašče brez zavihov, nekoliko nog je bilo obutih v razdrapane čevlje, druge so bile bose, umazane, kazale so odrto kožo.

Fantje so prevzeti molčali. Navajeni so bili videti smrt med rožami, sve-čami, v črno pobarvanih, lepo okrašenih krstah, s staro Tičarico, ki je be-dela pri mrličih in se zahvaljevala ljudem, ko so z vejico zelenike škropili mrličem noge z blagoslovljeno vodo.

Tukaj pa so ležali vojaki brez vsega. Nobena luč ni gorela. Ni bilo tesnobo vzbujajočega vonja po sveže barvani krsti in svečah. Na teh truplih, ki so ležala deloma na obrazu, je kazala surova smrt svojo moč, tista smrt, ki stisne srce, da v neskončnem strahu obstane. Bridko je bilo gledati okorno zvite noge, krčevito stisnjene in zelo umazane roke ujetnikov, ki so morda mislili s skokom preko žarometne luči doseči svobodo, pa jih je zatekla smrt, ko so najmanj pričakovali. Eden je ležal po strani; iz kotov ust se mu je bila proti ušesu strdila tenka črta krvi.

»Je tale kri smrt?« se je vpraševal Peter, ko ni opazil drugod nobenega znamenja, ki bi kazalo na rane.

Dva sta imela kosmate obraze, kazala sta zobe, oči so jima bile nenaravno odprte, trde, da je človeka bolelo, če je pogledal vanje; zakaj videl je hladno, bedno smrt, golo in brez vsakega usmiljenja.

Sprva so se otroci nekoliko bali in Peter je ujel Lovretov pogled, ko se je ozrl, če so vrata dovolj odprta. Toda vojaške obleke niso bile prav nič slovesne, zato so se opogumili, se razgovorili in Lovre je povlekel tistega z rdečo črto na obrazu za nogo. Res jim je srce nekam zastalo, saj je bilo

vendar strašno, prijeti mrliča. Ko se Lovretu ni nič pripetilo, so spet zadihali, Dolnov Tine se je dotaknil celo tiste umazane roke in dejal važno:

»Nič ne bo z njimi. So že čisto mrzli!«

Nato so zapustili zatohli, vlažni prostor, kjer bi bil Peter nemara skoprnel od strahu, če bi bil sam. Zakaj vrvi, nosila, lobanja z nekoliko kostmi v kotu, so bile prav pripravne, da ob togih vojaških truplih povečajo dečkom grozo, ki je v bližini smrti zrasla do neznane veličine.

»Le kako se morajo ljudje vojskovati«, je premišljeval Peter. »Ali jih ni kar nič strah?«

»Ha, tisti, ki ukazujejo, mrličev ne vidi«, je rekel Blaž, ko je dobro premislil vso stvar. »Zato pa so vojske!«

Smrt, ki je uničevala živali, je pa bila vsa drugačna in Petra je zares razburilo, ko je videl, kako je lovec Blagnè umoril kragulja.

Blagnè je pozimi, ko je padlo za dlan snega, navozil na njivo kup gnoja, ga posul s plevami in nanj pritrdil močno past; na sprožilo je nastavil mrtvega goloba tako spretno, da je bil videti živ; nato je čakal, kdaj se bo ujel bodisi kragulj ali kanja. Z njim vred so čakali Peter, Blaž, Lovre in Tine, ki so bili navzoči pri pripravah in menili, da je njihova dolžnost ujeti kragulja, ki je v jeseni odnesel Blagnetovki nekaj piščet.

Drugi dan se je napotil Peter k Lovretu; videl je Blagneta, kako z daljnogledom preiskuje kup gnoja med kozolci. »Bo kaj?« je vprašal Peter.

»Tokrat bo!« je pokimal lovec. »Poglej še til!«

Peter je pogledal in dolgo ni opazil nič razen snežene planjave pred seboj. Nato je vendar ujel v daljnogled gnoj in nekaj, kar se je nejasno metalo po robu.

Lovec je hotel takoj rešiti žival, zato je Peter zdirjal po Blaža in na vso moč sta tekla, da sta obenem z lovцем prišla do kragulja.

Past je pograbila ptiča za noge, ga vrgla čez rob in sedaj je visel z glavo navzdol, živ, ranjen in skoro onemogel, a mrtvi golob je bil docela nepoškodovan.

»Lep kokošar je, kure je kradel«, je menil Blagnè. »Takah še nisem dosti ujell!«

»Le kaj boste z njim?« je vprašal Blaž.

»Okrajnemu glavarju ga bom dal, da ga bo nagačil!«

Peter je vedel, da bo moral ptiča umoriti. Raje bi videl, da bi ga dal v kletko in bi ga potem imel priliko večkrat obiskati. Toda lovec je pač vedel, kaj mora napraviti. Kragulju je zdrobilo nogi in bi niti stati več ne mogel.

Ko je žival začutila ob sebi ljudi, je dvignila vrat, zaplahutala s perutmi in Peter se je kar ustrašil divjih, drznih oči, gosposko krivega kljuna in ostrih krempljev, ki so bili stisnjeni v krčeviti bolečini.

Lovec se je malo zmenil za jetnikove grožnje in njegove bistre oči. Previdno ga je prijel pod repom in čez noge ter ga vzel iz pasti. Ptič je začutil, da ima proste noge, silno se je zvil in Blagne je napel precej moči, da se mu ni izmuznil.

»Nikar ne, golobček«, je rekel. »Če mi uideš, boš napravil žalostno smrt. Nog nimaš več, pa te bodo vrane snedle. To bi bilo preveč žalostno za takega ptiča!«

Fanta sta že upala, da ga ne bo zadavil. Smela sta potipati kragulja in zadrhtela od nepoznane slasti, ko sta čutila pod roko utrip srca in divjo, človeku tujo moč ptiča, ki se je še pred kratkim v veličastnem, bliskovitem letu vozil pod oblaki.

Blagne je ptiča v rokah nekoliko popravil, ga dal med kolena in ga začel počasi stiskati. Ptič je poskušal s kljunom usekati po tej smešni roki, ki mu je jemala sapo, a je ni dosegel. Lovec je stiskal, počasi in vztrajno, zmeraj krepkeje, kragulj je še jezno utripnil z očmi, nato pa mu je glava omahnila, lepa krivulja vratu se je zlomila, perje na njem se je zavihalo, da so se zmedle sivopisane proge. Iz kotov se mu je potegnila čez oči krvava mre-nica in kragulj je bil mrtev.

»Moriti ga je treba polagoma«, je rekel lovec zasoplo. »Moraš ga stiskati, dokler mu srce ne ostane. Na zunaj se mu nič ne pozna.«

Blaž in Peter sta trepetala od razburjenja. V tem trenutku sta sovražila lovca, goloba in past. Saj je bilo vendar strašno, takole za prazen nič zavratno zgrabi ptiča in ga uniči, da je podoben kupu perja. Človek občuti samo gnus, ko se ga dotakne. Vsega je bil končno kriv nastavljeni golob in z njim je bilo treba obračunati... »Le počakaj!« je zavpil Peter v mislih, ko je lovec spet naprožil past in sta se z Blažem potegnila vzdolž kozolcev. Ni mogel gledati, kako malomarno nosi lovec mrtvega kragulja in pusti, da mu klavrno mahedra ob bedru.

Fanta sta se že skrila za kozolci, ko je lovec odšel in kmalu sta ga videla stopiti v hišo. Onadva pa sta poiskala preklje od fižola in se nemirno ozirala, ko sta prišla nazaj do Blagneče njive. Nenadoma sta stekla k pasti in udarila istočasno po mrtvem golobu. Past se je sprožila in stisnila Blažu prekljo, da je ni mogel izvleči; Peter pa je udrihal po golobu, ga čisto stolkel, da ni bil nikomur več podoben in rekel: »Na, zdaj pa še varaj. Zdaj pa še varaj ptiče za glavarja...«

Zatem sta se spet potuhnili med kozolce in odšla domov po velikih ovinkih.

Spomladi pa je Peter sam skoro nehote zašel v krog uničevanja. Stal je ob smrti in rojstvu, ne da bi se vznemirjal čez potrebo.

Najprej je našel vrabičje gnezdo, pobral mladiče iz gnezda, jih položil na ravnovesno desko ter udaril s palico po enem koncu, da je mladič na

drugem zletel visoko nad jablane in se nato zmlinčil na tleh. Pozneje je spoznal, da je bilo tisto gnezdo škinkovčevo; prijel ga je velik obup in očital si je, da je popolnoma propadel človek, ki ubija koristne ptiče. Kmalu se je potolažil, zgrabila ga je jeza in za svojo zmoto se je hotel maščevati nad vrabci. Plezal je po drevesih in stikal po luknjah, oprezal z Lovretom po žlebovih in ostrejšjih slamnatih streh in često našel gnezdo, ki ga je z nekako grenko zavestjo, da opravlja koristno delo, uničil.

Potem je prinesla tigrasta mačka k hiši štiri mladiče. Igrali so se pred podom na soncu, za vsako malenkost bežali v skrivališča, mijavkali za mlekom in vselej pritekli, ko jih je Peter poklical, zakaj kmalu ko so spregledali, jim je prinesel štiri negodne rjave srakoperje, ki jih je vzel iz gnezda. Oče ni dovolil, da bi preživljali toliko mačk, a mršava starka jim ni mogla dajati dovolj mleka. Tako je bilo treba uničiti živali, zaradi katerih je Peter prej razdiral gnezda. Vzel je dva mačja mladiča in jih vrgel v narasli potok. Priplavala sta h kraju, Peter ju je počil ob tla in ju zakopal v plitvo jamo, misleč da sta mrtva. Čez nekoliko ur jih je našel na površju; dlako sta imela čisto zmršeno in polno prsti, oči so se jima svetile v blaznem, očitajočem strahu, Peter se jih ni usmilil, zdrobil jima je glavi, da so jima izstopile oči, tiste oči, ki so se tako lepo ožile, če si ostro pogledal vanje.

Človek je s svojo roko posegel v naravo in zmedel njen tek, ko ga je mislil uravnati.

Neko popoldne so brskala sosedova piščeta po gnoju. Peter je vrgel mednje poleno, da bi jih prepodil. Pri tem je tri ubil. Hotel jih je skriti, začel kopati jamo, zalotil pri tem krta in tudi njega uničil.

V potoku je pobijal ribe s kamenjem, jih nabadal na vilice, kljub temu, da ga bodo na sodni dan tožile, kakor je rekla mati, ki mu je le redko dovolila, da bi jih spekel. Predstavljal si je, da je za celo vrsto živali on sam usoda in časih je za šalo podaljšal kakemu ptiču življenje in poslušal cvrkot starih, ko je mladiča postavil na vejo, da sta mogla do njega.

Ob Petrovem je bilo treba zaklati petelina. Peter je bil tisti, ki je zamahnil s sekiro po vratu, da je glava s ponosno rdečo rožo odletela s tnale, telo pa je močno drgetalo in kri je tekla na tla v takem curku, da je okrvavila noge Blažu, ki ga je držal.

Sprva se je Peter kesal za vsako življenje, ki ga je uničil. Posebno ob hudi uri, ko je trdo in očitajoče grmelo, si je predstavljal, da ima vse dlani krvave in da je nevihta samo kazen za njegove grehe. Pozneje pa je opravljal tako delo čisto malomarno; nič več ga ni razburjalo nenavadno čustvo, zakaj — človek se tudi ubijati navadi...

(Dalje)

MLADOST NA VASI

TONE ŠIFRER

POLJE

V shrambi, kjer sta imela Blaž in Peter svoji postelji, je ležal še globok, topel jutrnji somrak. Fanta sta spala; ura je bila komaj tri, vendar je rahli očetov korak Petra zdramil. Še ves omotičen je dvignil glavo ter pogledal očeta, ki je jemal ajdo iz skrinje in jo vsipal v vrečo. Zdel se mu je čisto drugačen kakor podnevi, slovesen in skrivnosten je bil; njegov glas je bil nenavadno mehak, ko se je ozrl na Petra:

»Tri je odbila. Vstati morata! Blaž, vstani!« Rahlo pomilovanje je bilo v njegovem glasu, rad bi pustil otroka, naj spita, a delo je klicalo in nihče se mu ni mogel ustavljati. Zadel je vrečo na ramo in odšel na dvorišče... Blaž je nekaj zamrmral, Petru je glava omahnila nazaj na vzglavje in v hipu sta spet zaspala. Toda samo za dobro minuto so ju zajele sanje v neresničen, zmeden krog, zakaj Peter je z vso voljo skušal odpreti oči. Po dolgem prizadevanju se mu je posrečilo, da se je otresel zaspanca. Poklical je Blaža, vzdihovaje sta se izpraševala po obleki, počasi sta obula prstene čevlje, popila v kuhinji požirek črne kave in stopila na dvor, kjer je oče napregal konje.

Že nekaj dni so sejali ajdo. Peter in Blaž sta pomagala očetu kakor še nikoli. Zavest, da sta razen očeta najpomembnejša člana družine, je bila zjutraj seveda čisto majhna. Okrepila se je šele čez dan, ko zaradi brencljev in vročine niso mogli orati in so po južini posedeli v hladni veži in delali načrte za nova dela.

Peter se je ozrl na nebo. »Spet ne bo nič«, je rekel sam pri sebi. Ves teden po žetvi je že pričakoval dežja, upal, da ga bodo prinesli vetrovi od koderkoli, a sonce je vsak dan vzhajalo na jasnem, popilo tisto malo oblakov nad Grintavci in čez dan žgalo, da so obupovali človek in živina. Če bi bil dan deževen, bi Peter ležal na senu in do dobra bi se odpočil, tako pa...

Malo je bil že žalosten zaradi jasnine, vendar se je ogledal po dvorišču. Ob prvem, nedoločnem svitu se mu je zdelo skoro neznano, kakor bi živelo čez noč svoje posebno življenje. Neka tuja mačka je popolnoma malomarno šla ob skednju, golobje so sedeli na lestvah pri vozu, kokoši še nikjer ni bilo. Nad Križno goro pa je zahajal mesec, kakor bi padal v prostorno, temnosinje brezno.

»Plug, kolca, brane, otika, sejalnica, žito, bič, voda«, je našteval oče. »Vse imamo! Hija, Luca!«

Sedel je na desko k Petru in Blažu in konja sta potegnili. Peljali so se iz vasi, na polje, ves čas po lastnem kolovozu, in doživljali jutro, kakor so jih

doživeli že toliko. V Petru se je budil poseben ponos, da je on tisti, ki pomaga, da bodo njive letos zasejane in obdelane.

Na vzhodni strani je dan že dvignil čelo, nekje za Savo je zvonilo, tam od Medvoda je prišel slaboten pisk jutrnjega tovornega vlaka, na vasi se je iz nekaterih dimnikov že kadilo, sem in tja se je slišalo, kako je zabobnel na skednju voz.

Nenadoma je od loških hribov priletel sunek vetra in vsi trije so se presenečeno ozrli. »Oho, odkod pa ta?« je vzkliknil Peter.

»Jutranjik je«, je dejal oče. »Popoldne bo gotovo dež. Tale veter več pove kot človeška pamet!«

Peter se je zagledal v Poljansko dolino, ki je bila tako polna megle, da je silila čez obrobne hribe kakor prekipelo mleko. Nad njimi so se potegnili dolgi oblaki podobni ribam, zadaj za Ratitovcem pa so se videle skrite kôpe.

»Malo dežja bi se spodobilo, kaj?« je rekel.

»Naj počaka, da bomo v lepem ajdo vsejali in oves spravili!« Oče ga je postrani pogledal in se nasmehnil, saj je vedel da ga je setev izmučila.

Ves čas so vozili med samimi njivami; konja sta živahno stopala in v taktu kimala z glavami... Na levi in desni so se peljali na svoje njive vaščani. Drdranja voz skoraj ni bilo slišati in zdelo se je, da so ti vozovi čolni, ki plovejo po zelenem morju do rjavih otokov, kjer bodo ljudje opravljali svoje delo. Nekateri so bili že daleč pred njimi, lahna megla jih je ovijala, drugi so se ravnokar prikazali izza kozolcev in se še niso odtrgali s temnega ozadja žita, ki je čakalo mlatve. Da, ti kozolci! Pozimi so prazni in svetli, zdaj pa so siti, zjutraj in zvečer stojijo pred vasjo, mirni in resni kakor samozavestna trdnjava proti lakoti in uimam.

Minili so deteljišče, šaro, kjer je gojila mati povrtnino, korenišče in rženo strnišče, kjer bodo sejali pozneje repo. Pri krompirju pa je Blaž nenadoma vzkliknil: »Peter, čmrlji!« Skočila sta z voza in stekla po meji do suhe veje, ki sta jo zabodla v tla pred nekaj dnevi. Oprezno sta odstranila mah — vsi lončki so bili prazni.

»Paše ni«, je menil Blaž. Površno sta zadelala gnezdo in stekla za očetom, zakaj ni ju čakal. Nikdar ju ni čakal, kadarkoli sta pogledala za kakim gnezdrom ali mravljiščem. Onadva pa sta razumela, da se kmet ne sme ustavljati pri drugem razen pri delu. Navzlic temu sta skakala z voza, kjer koli je bilo treba pogledati kako zanimivost.

Polje je imelo na ta dva dečka čudovito moč. Nič koliko skrivnosti je bilo treba odkriti. Poznati sta morala ptiče po letu, glasu in perju, trave po cvetju in semenu, žito pa že po kaleh, ki so bile nekoliko dni stare... Na srečo se je izkazal oče v tem znanju kot pravi mojster.

Grintovci so bili polni lahne vijoličaste in zlate luči, ki je izginjala, čim bolj je sililo sonce pod rob. Iz te luči se je razločno svetila mel v podobi metle, dočim je bila druga, ki je predstavljala gos, še skrita v globoko senco.

Prešli so železnico in kmalu zavili na pot ob gozdu. Tudi ti hrastovi gozdovi, s smrekami ob robovih, so bili polni tajn o vranjih gnezdih, o mladih zajcih, o jagodah, gobah in cvetovih, ki se na skrivnosten način, sredi noči, odpirajo, da se vesijo nanje metulji prečudnih barv.

Nekateri sosedje so se ustavili že pred železnico, Petrovi pa so se danes odpravili na največjo njivo, — merila je nekoliko hektarov — in bila zasejana s krompirjem, deteljo, ovsem in koruzo za krmo. Prazne rjave lehe so v nemem miru čakale drevesa in sejancev, da jim zaupajo ajdovo seme.

Pri njivi je oče glasno ustavil in sunkoma iztrgal Petra iz lenega sanjarjenja. Moral je pomagati, da so zapregli konje pred brano. Blaž je vzel vajeti in pognala sta po njivi, ki je ležala pred njima kakor ogromen, preveč zapečen mlinec. »Le kdaj jo bomo zdelali!« je vzdihnil Peter in se skoro opotekel za konji, zakaj nog še ni docela razmajal.

Kmalu pa je začel krepko stresati brano, z moškim glasom je vpil nad konji, z velikimi koraki stopal čez ruše in kepe plevela, da ga je moral Blaž opominjati, naj štedi z močjo. Peter mu pa ni odgovoril. Zagledal se je v dni, ko ga je brana še metala sem in tja; takrat res še ni bil za nobeno pravo delo in to polje se mu je zdelo obširno, kakor ves svet. Tudi gozd konec njiv se mu je zdel bolj strašen kakor vsi lesovi v pravljicah. — Seveda, Peter je bil takrat še majhen deček, še Luce se je bal in ji ni upal zlesti pod vamp. Vendar je šel z očetom in Blažem neko sobotno noč po snopovje, zakaj sumljivo grmenje za Sv. Joštom je napovedovalo nevihto.

Petru se je takrat zdelo, da je bil gozd nenavadno živ. Slišal je nešteto sov, čuki so jim odgovarjali, vmes pa so udarjali presunljivi piski kdo ve kakšnih živali. Oče je nakladal snope, Blaž mu jih je podajal, Peter pa je sedel zadaj na lestvah in molil nekako kesanje, zakaj prepričan je bil, da bo zdaj zdaj priletel nadenj kak ogromen nestvor, morda netopir ali leteči maček, in mu izpraskal oči, da bo v strašnih mukah umrl. Ko je vprašal očeta, čemu baš ta večer toliko sov poje, se mu je smejal in rekel, da sliši on samo eno in čuka.

Kakor je Peter rastel, se je polje manjšalo, izgubljalo svoje čarovne skrivnosti in postalo mnogo bolj zanimivo. Kak teden je vse dneve preživel na njivah in samo od daleč pomislil na otroške igre ob potoku. Prevzemal je nase del dolžnosti in to ga je pojilo s samozavestjo.

Samo hude nevihte, s temi je bilo še nerodno. Peter se jih je močno bal, cenil je pa pohleven dež z votlim grmenjem, ko so oblaki dovolj visoko in se ni treba bati, kdaj te bo strela ubila, če si na polju.

Rosa na branah je izhlapela, sence ob gozdu so bile še iztegnjene, sonce pa je sijalo v oči, da je bilo treba pokriti slamnik globoko na čelo.

Oče pa je bil kar brez pokrivala. Mešal je ajdo z umetnim gnojilom in stopal z enakomernimi koraki po njivi. Nič ni govoril, samo takrat, ko sta začela Peter in Blaž orati, jima je dal nekaj navodil.

Kakor je jutro lepo, delo prijetno in imenitno, vendar je Peter postajal lačen. Ko je dekla prinesla zajtrk, se je ves razživel. Mleko se mu je zdelo sila okusno, ocvrto jajce je napravilo navaden dan res slovesen, ves svet se mu je zdel sila prijazen, in če bi mu oče dovolil, da bi malo oral, bi bil čisto srečen. Te želje pa si niti izreči ni upal, zakaj oče ga je nerad puščal k delu, ki še ni bilo zanj.

Blaž je pojedel, se vlegel na hrbet in čisto preprosto zinil:

»Oče, danes bi pa jaz malo sejal, kaj?«

»Saj ne znaš«, je dejal oče.

»Pokažite mi! Tudi drugi mojih let so že sejali!«

»Poskusiva!« Oče je vstal, Blaž se je pognal kvišku, Peter pa ga je navdušeno gledal in se čudil takemu pogumu.

Na ozarah je oče vzel sejalnico, zagrabil pest ajde in jo vsul v Blaževo dlan.

»Vidiš, toliko vsakokrat zagrabil!«

Blaž je z zamišljenimi očmi stiskal zrnje v pesti. Nato ga je spustil v sejalnico, ga spet zagrabil in ga presul v očetovo pest: »Bo prav?«

»Dobro!« Nato sta se napotila po razoru, Blaž je nosil sejalnico in sejal, oče je stopal ob njem, ga opominjal, kako naj razpre dlan in uravna korak, da bo setev enakomerna. Stopala sta po njivi, oče in sin, zaverovana v skrivnost dela, in vesela drug drugega.

Ko sta bila na sredi njive, je Peter na ozarah poskočil. Obrzdal je konje, ki so pri vozu mleli črno deteljo, jih zapeljal na njivo, prijel za plug in ga s težavo naravnal. Vendar je pognal, konji so potegnili in sam sebi ni mogel verjeti, da je brazdo prav zastavil. Res, oral je, oral kakor oče ali Blaž, oral kakor vsi kmetje, kar jih je poznal. Drevo ga je še metalo sem in tja, ni še hodil s premišljenim korakom za plugom, kakor odrasli, vendar — oral je.

Bežen pogled je vrgel na očeta in Blaža, ki sta se vračala. Moško je zavpil nad konji in v zadnjem trenutku preprečil, da ni presekal z lemežem lehe.

»Ali gre?« je vprašal oče.

»Ha!« je vzkliknil Peter. Odgovoriti si ni upal, zakaj takoj bi izgubil oblast nad drevesom in napravil tako kljuko, da bi bilo groza.

»Ne bodi tako trd v rokah!« mu je zaklical oče in se napotil z Blažem naprej.

Na koncu njive je počasi obrnil. Čisto nič ni vedel, kako je oče vesel njunega dela, ko vidi, da bosta čez leta orala in sejala na enak način kakor on sam.

Petru in Blažu pa je samozavest rasla in sredi dopoldneva, ko so zorali, posejali in pobranali, so se odpeljali na lucerni domov. Prvič se je v njuno govorico mešala stoletna modrost oračev in sejancev in prvič je bilo, da nista šla gledat vseh gnezd čmrljev. Ležala sta vznak na vozu, čutila v sebi ne-

izmerno prostost in daljino neba, gledala oblak, ki je priplaval izza Planice in zdelo se jima je, kakor bi plula nasproti novim otokom, kjer bo življenje še lepše kakor je bilo doslej, zakaj orati in sejati znata...

Konji so počasi vlekli voz, ki se je lahno gugal po kolovozu. Od časa do časa je Peter zaprl oči, da je občutil vso slast sonca, počitka in prijetne vožnje domov.

Nenadoma se je Blaž sklonil k njemu in mu zašepetal:

»Ali kaj misliš nanjo? Jaz sem se spomnil, ko smo vozili mimo prvih čmrljev.«

»Jaz... jaz sem pa čisto pozabil«, je zavzdihnil Peter. Z Blažem sta si dala besedo, da bosta vselej, ko jima bo najbolj prijetno, mislila na Blagnetovo Marijo, katero sta smatrala za svoje dekle. Sicer je bila Marija stara ena in dvajset let, toliko kot Peter in Blaž skupaj, vendar, ljubezen ima svoje zakone. Peter je še enkrat zavzdihnil, zamižal in sklenil: »Samo do kozolcev bom mislil nanjo, več ni vredno.« Poslovil se je od prijetnih predstav današnjega dne in res mislil samo na Marijo.

Tale ljubezen mu je delala prav za prav težave. Nekoč, pred dobrim mescem, je vprašal Blaža, kakšen pomen ima to, da so ženske na svetu. Razumel je, da mora kmet gojiti bika in kravo, kobilu in žrebca, kure in petelina, otroke pa vendar babica prinese. Blaž mu je odgovoril, da so menda samo zato, da delajo, da jih vodijo fantje na ples, časih na božjo pot in jih imajo radi. »Sicer vem še druge stvari«, je pristavil, »a tukaj je preoblačno!«

»Kaj je preoblačno?«

»Premlad si še, pa ti ne morem vsega povedati!« Blaž je zardel, zakaj težko bi bil Petru povedal neke zanimive, skoro grozne stvari glede žensk, katere mu je odkril Dolnov Tine.

»Sicer pa«, je dejal, »imam tudi jaz svoje dekle!«

Dolgo sta mešetarila, preden se je Blaž omehčal in povedal, da si je izbral Blagnetovo Marijo. Tudi razložil je, zakaj mu je všeč. Hodila je s ponosnimi koraki, rahlo se je pozibavala pri tem, imela je črne kite in črne oči (Peter je v svoji notranjosti pritrjeval njenim vrlinam) in v cerkvi je pela alt tako mehko in božajoče, da je ljudje niso mogli prehvaliti. Pristavil pa je, da ona nič ne ve o njegovi ljubezni, tudi treba ni, da bi vedela.

Tisti dan je hodil Peter zelo klavrno okoli hiše. Sklenil je, da si bo tudi sam izbral dekle, a če je še toliko premišljeval, nobeno ni imelo takih lastnosti, kakor jih je vedel povedati Blaž o Mariji. Zvečer je prišel k Blažu:

»Ne gre drugače, tudi jaz imam rad Marijo!«

»Za božjo voljo, ali si nor?« je zavpil Blaž. »Potem se morava stepsti, eden od naju mora umreti.«

Peter je bil čisto prepaden. Ni si predstavljal, da bo imela njegova izbira take posledice... Dolgo je moral pregovarjati Blaža, obljubil mu je, da bo

ves teden napajal živino namesto njega in tako sta se pobotala, da sme tudi Peter ljubiti Blagnetovo Marijo.

»Kaj pa, če ima koga drugega?« je menil Blaž. »Lepo bi ne bilo, sedaj sva tukaj dva. Kaj misliš, a?« Petru je bilo vseeno, ljubezni si ni znal na noben način predstavljati, zakaj slutnje v njem so še globoko spale.

Pozneje sta slišala, da mora človek mnogo misliti na tistega, ki ga ima rad. Domenila sta se, da tudi onadva ne bosta opustila te stvari. Vendar Petru to mišljenje nikdar in tudi danes ni šlo posebno od rok. Polje, ki je ležalo pred njim, je zaposlilo vse njegove misli. Z očetom je bilo treba govoriti o vremenu, zakaj podoba je bila, da se bo navsezadnje res izpremenilo. Okoli po njivah je togo valovil zrel oves, divji golobje so zaplahutali z njive, kjer so posejali koruzo, kak zapoznel škrjanec se je dvignil iz razora in Peter je moral paziti, kdaj bo končal kratko pesmico in padel kot kamen na tla. V Petrovem srcu skoraj ni bilo prostora za ljubezen.

Po kosilu sta Peter in Blaž omagala. V zraku je ležala dremotna soparica, dečka sta jo skrivaj popihala na seno in zaspala kot bi trenil.

Zbudil ju je šele ropot voza, ki ga je oče prepeljal. Njegov glas ju je kar vrgel na dvorišče. Obenem sta bila pri njem, poiskala sta suknjiče, zakaj stara modrost je velela, da vzemi na Petrovo njivo pri hrastih suknjič, čeprav ga vlečeš za rokav.

Zopet so vozili na polje. Na prvem vozu oče in Blaž, ki sta šla po deteljo za krmo, na zadnjem Peter, ki je moral po tri kupe ovsa na njivo pri hrastih.

Petrovo srce ni bilo prav nič veselo, čeprav mu je oče zaupal, da bo lahko sam naložil žito in ga pripeljal h kozolcu, zakaj od Stola do Osojnika so se vlekli temni oblaki in zamračili tudi njegove misli. Kaj bo, če bo prišla nevihta, ko bo sam samcat na polju? In prav včeraj je po nesreči ubil na dvorišču lastovico! Ali ne bo treščilo vanj? Tesnoba v njem se je zgoščevala kakor oblaki nad hribi, a svoje bojazni ni mogel nikomur razodeti.

Prav za prav je na tihem upal, da nevihte ne bo... Oče in Blaž sta kmalu zavila na druge njive. Preden so se ločili, sta mu zaklicala, naj se ne obira, če hoče do dežja naložiti, zakaj za Sv. Mohorjem že grmi. Zdaj se je začel tudi Peter bolj pogosto ozirati na zapadno stran. Celo kobilo je ustavil in res je slišal, da za hribi zamolklo, a vedno glasneje gode. Jata belih golobov, ki se je vozila nad poljem in se živo odražala na temnem ozadju, se mu je zdela skoro grozotna. Vselej pred nevihtami so se ti golobje borili z vetri... Ptičjega glasu ni bilo nikjer slišati; tudi to je bilo razumljivo; jasnine že davno ni bilo. — Četrť ure, ki jo je rabil do njive, ni hotelo biti konec... Ko je obstal na njivi pri prvem kupu ovsa, je bil grom naravnost grozeč. Hitel je, kar je mogel, a grom je prihajal vedno bliže, postajal je oglušujoč, bliski so sekali oblake in strela je udarjala nekam za hribe. Nenadoma je

prav nad njim zagrmelo. Peter je za trenutek obstal in preplašeno pogledal po polju, a žive duše ni bilo, da bi poiskal pri njej zavetja... Stemnilo se je, kakor da na te njive ni nikdar sijalo sonce in nikoli več ne bo. Od oblakov so se potegnili deževni curki, siva in temna megla je legla na Jelovico, požrla Sv. Mohor, prestopila na Planico in grabila tudi za lesovi nad vasjo.

Peter je hotel pobegniti, a neznana sila, nemara delo, ki ga je moral opraviti, ga je privezala k vozu sredi polja. Še nobena kaplja ni padla, on pa je bil trd od groze, zakaj nebeški pes je neprestano lajal, vedno glasneje, kakor bi čakal, kdaj bo deček na njivi vse skupaj zapustil in se pognal v beg.

Preden je pričakoval, je v hrastovem gozdu zašumelo. Dež se je vлил na Petra, Luco, na žito in njivo, ki so jo dopoldne orali. Peter je nagonsko skočil na voz z zadnjim snopom in se vlegel na žito. Po prvih kapljah je mislil, da bo skoprnel, umrl od strahu, a kakor se je dež gostil, tem bolj je pojenjavala njegova groza in strah je plahnel. Globoko je zasopel, ko je strahotna napetost v njem popustila. Spoznal je, da ga je bilo najbolj strah strahu pred nevihto, a zdaj, ko je vendar prišla, je skoraj mirno nastavlil lice dežju in menil: »Toče ne bo.«

Grom se je zlival nekam v daljavo, dež pa se je vlival, da je bilo veselje. Luca je bila vznemirjena, gledala je dečka in kar sama zavila na ozare. Peter je zavpil nad njo, nato pa jo je zapeljal dalje proti gozdiču, da bi prevedrila pod vencem smrek, ki so že desetletja dajale Petrovim zavetje pred nenadnimi plohami.

»Dež še ni nikogar ubil, umil pa že mnogo«, je pomislil in se nasmehnil samemu sebi. Prav za prav je bilo lepo. Daleč naokoli je bilo vse prazno, dež je lil na njive in ta kotiček pod smrekami je bil začuda domač. Peter je začel tiho prepevati; z nečim je moral dati duška svojemu razpoloženju. Čutil je, da je preživel nekaj posebnega. Gozd ni pomenil zanj več strašnega kraja, nevihta, ki se je ni bal, je namočila njive, katere je sam oral. Zdelo se mu je, da so mu danes gozd, njive, dež, veter, še grom in oblaki posebno blizu, da so mu danes prvič razločno povedali besedo, katero so mu doslej samo jecljali. Ta občutek ga je navdušil. Začel je prepevati na ves glas in njegove pesmi so se mešale z dežjem, ki je šumel po gozdu.

Pol ure je vedril, a dež ni hotel pojenjati. Zato se je zaril med snope in jih nametal čez se, sledeč očetovemu nauku, da mora gledati v nevarnih prilikah samo nase in na živino. Grela ga je slama in lastna toplota; pognal je proti domu skozi dež in veter, ki je od časa do časa nagnil deževne curke. V svojem ležišču se je sijajno počutil in neprestano je prepeval. Njegovo srce je bilo polno neznanega čustva svobode, poguma in močnatosti.

»Če bi bila Blagnetova Marija zdajle kje blizu«, je pomislil nenadoma, »pa bi ji povedal, da jo imam rad.« Sam se je začudil svoji nenavadni misli. Drugače se je moral skoro vselej prisiliti, da je mislil na Marijo, to pot pa mu je njena postava čisto sama stopila pred oči.

Udaril je po kobili, ki se je le malo zmenila za njegove klice, in čez čas prišel do železnice. Vlak je vozil na postajico, Peter pa je prisilil kobilo, da je tekla in pred vlakom prečkala železnico.

»Uha, uha!«, je kričal, ko je kobila nameravala obstati. Poskakoval je med svojimi snopi, a najraje bi bil skočil z voza, tekel po mokri travi ob kobili, ji zavpil na uho, naj dirkata za stavo, in se pri tem nekajkrat prekopicnil čez glavo. Njegova razkošna volja je rasla, zdelo se mu je, da je sam na vsem polju in da je zvezan z njim, kakor nihče drug.

Ko je za trenutek utihnil, je pogledal preko kobile proti vasi in takoj zardel. Blagnetova Marija mu je hitela, skoro tekla naproti.

»Joj, pa jo vendar niso naprosili, naj me gre iskat!« je pomislil. »Spodobilo bi se, če jo imam rad, vendar...« Misel se mu je zdela preveč ne verjetna.

Marija je bila že ob njem.

»Ali si pogumen, Peter, ko greš sam s konjem!« mu je zasopljeno zaklicala in ga pogledala s tistimi črnimi očmi, da je Petru znova planila kri v lica.

»To ni nič«, je zajeceljal Peter in jo še vprašal, kam gre.

»Na kolodvor«, je zaklicala, odbrzela naprej in zamahnila z dežnikom.

Peter se je izkopal iz snopov in gledal za njo. Vlak je odvozil s postajice, Marija pa je še bolj hitela. Ob železnici je stopal mlad človek in nosil v rokah kovčeg. Videti je bilo, da je šla Marija tistemu človeku naproti, zakaj ko sta bila še kakih dvajset korakov narazen, je Marija vzkliknila in stekla naproti. Tujec je pa kovčeg kar vrgel od sebe in pohitel proti Mariji. Na sredi poti sta se našla in se kar tam, na dežju in vetru, pred Petrovimi očmi, poljubila.

»Ha, to je menda ljubezen!« je mislil Peter in nekaj kakor bolečina mu je šlo skozi srce in mu šinilo v glavo, da se je moral zgruditi nazaj med snope in zavzdihnuti.

Saj je bilo vse skupaj prav za prav sramota. Peter in Blaž imata rada Marijo, ona pa kar takole sredi polja poljublja človeka, ki ga Peter ne pozna.

Pognal je kobilo v dir, da bi čimprej mogel razodeti Blažu krivico, ki ju je doletela... Oče in Blaž sta bila že doma, nikjer nista vedrila; zdaj je brat obul suhe hlače in prišel Petru do kozolca naproti, da mu pove, kam naj zapelje voz.

Peter mu je takoj razložil, kar je videl, Blaž pa se niti začudil ni in to je pomirilo tudi njega.

»Pravijo, da se bo omožila z nekim obrtnikom blizu Ljubljane. Naj se, če je taka! Mož in žena skupaj stepena.« Blaž je končal z zbadljivo pesmico, s katero so se otroci zmerjali.

»Potem ne bo nič z nama«, je menil Peter.

»Jaz si bom našel kaj drugega. Marija je bila prestara zame«, je dejal Blaž in izpregel kobilu.

»Naj ga ima rada«, je še pristavil Peter, »orati pa le ne zna!«

»Meni se zdi, da imam te ljubezni zadosti«, je nadaljeval. »Z ženskami sem opravil!«

Med dežjem sta se napotila domov in v mnogih opravkih večera je Peter pozabil na Marijo. Ko so pri večerji govorili o njej in njenem ženinu, ga je še samo rahlo streslo...

Zvečer, tiste minute, ko človek pada v spanje, je pa videl Peter pred seboj same njive. Rahla, črna prst je bila na njih in toliko jih je bilo, da so zakrile vse njegove misli. Danes se ni spomnil na vojsko, ne na potovanja, ki jih je hotel napraviti; še na srečo ni pomislil, niti ne na Mlačane, ki jih je še vedno sovražil. Spomnil se ni na Marijo, niti na njenega ženina, ki mu je vendar pripravil bridko uro. Kazalo je, da so samo njive, oranje in setev tisto, kar je najbolj resnično v njegovi mladosti in da polje zdravi vse tegobe njegovih mladih let. Na teh njivah je videl očeta in Blaža, kako sejeta, videl je Dolnovega strica in Tineta, Grahovarjevega Lovreta in mnogo drugih. In Peter je sejal z njimi, sejal kakor vsi drugi, čisto tako kakor oče, s katerim se je v daljavi na prečuden način spajal, da sta bila kakor eden. Oče je hodil s tistimi počasnimi koraki, z umerjenimi kretnjami je segal v sejalnico, kakor bi nikdar ne nosil puške in ležal v strelskih jarkih. Tudi Peter je hodil tako in žito je sulo tudi z njegove dlani enakomerno v razore...

VIRAGOVA VERONA

FERDO GODINA

Nedeljska pridiga upokojenca Benkoviča je ostala ljudem v spominu. Ker kaplana ni bilo, si je sprosil pri plebanušu pridigo pred veliko mašo. Ljudje so bili še pod vtisom zadnjih dogodkov v Topolovcu. Z veliko radovednostjo so pričakovali, kaj bo povedal o svojih razbitih oknih, o Viragovi Veroni in o kaplanu, za katerega so vedeli, da sta bila v neprestanih bojih.

Prišel je z velikim kamnom. Ljudje so se muzali. Dal ga je poleg knjige in začel govoriti.

Po dolgem času je zopet triumfiral. Pri takih govorih je imel že dalj časa histerične napade. Besnel je, krilil z rokami, težko dihal, a v mislih je imel vedno svoj »Domobran« in kopnečo naročnino.

Skozi poslikana okna je sijalo sonce. Benkovič je stal na prižnici ves ožarjen in spremenjen.

»Ti si kriva in samo ti, mati, da svoje dete nisi vzgojila tako, kot ti zapoveduje cerkev. Kaj ti bo rekel sin človekov na sodni dan? ,Poberi se izpred